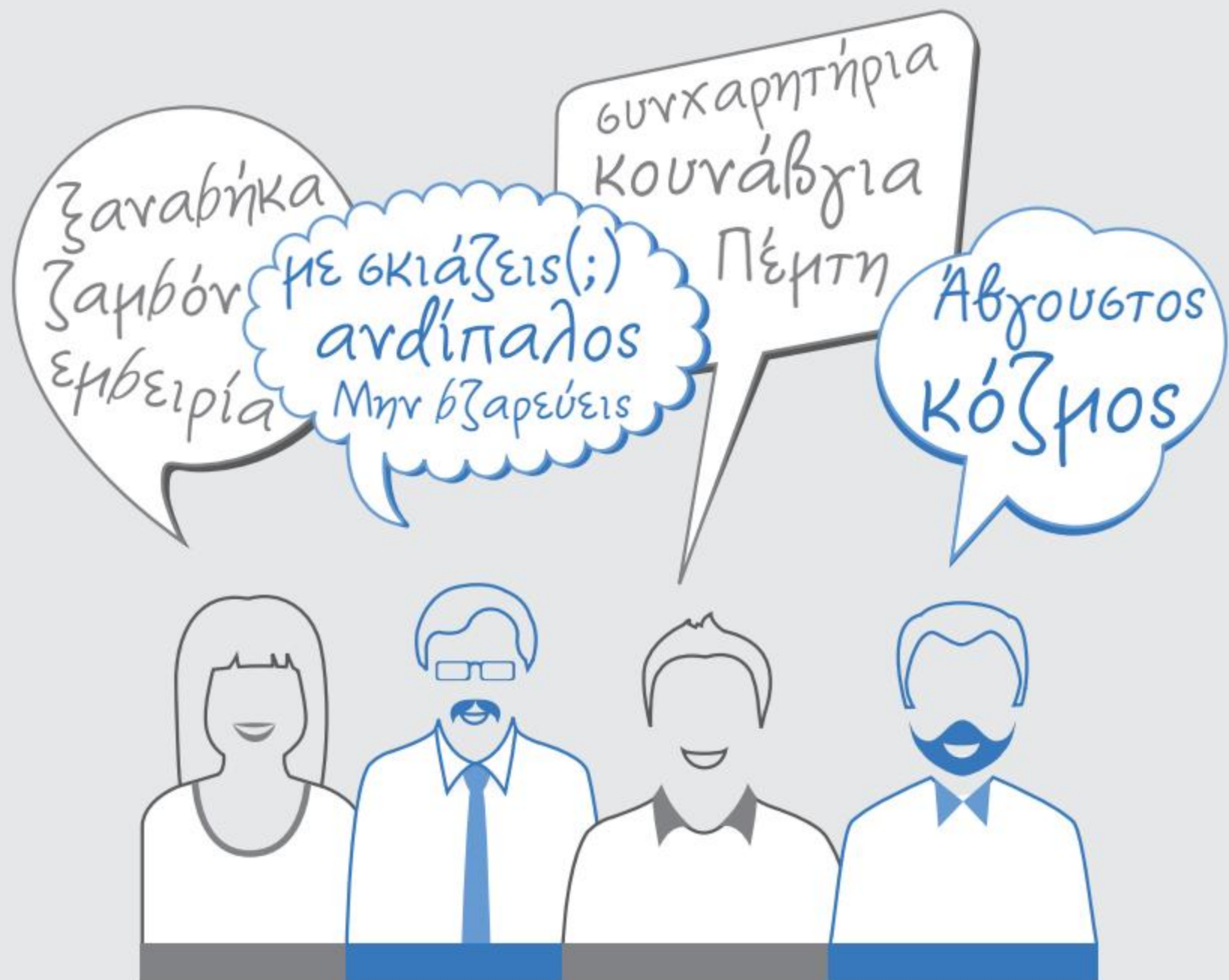

Μάνος Σιφονιός

Πώς το είπες;

Κανόνες εκφοράς ελληνικής γλώσσας

εκπροσώπους
(για ~~spokespersons~~ και όχι μόνο!)

Πρόλογος: Ι. Ν. Καζάζης

Μάνος Σιφονιός

Πώς το είπες;

Κανόνες εκφοράς ελληνικής γλώσσας

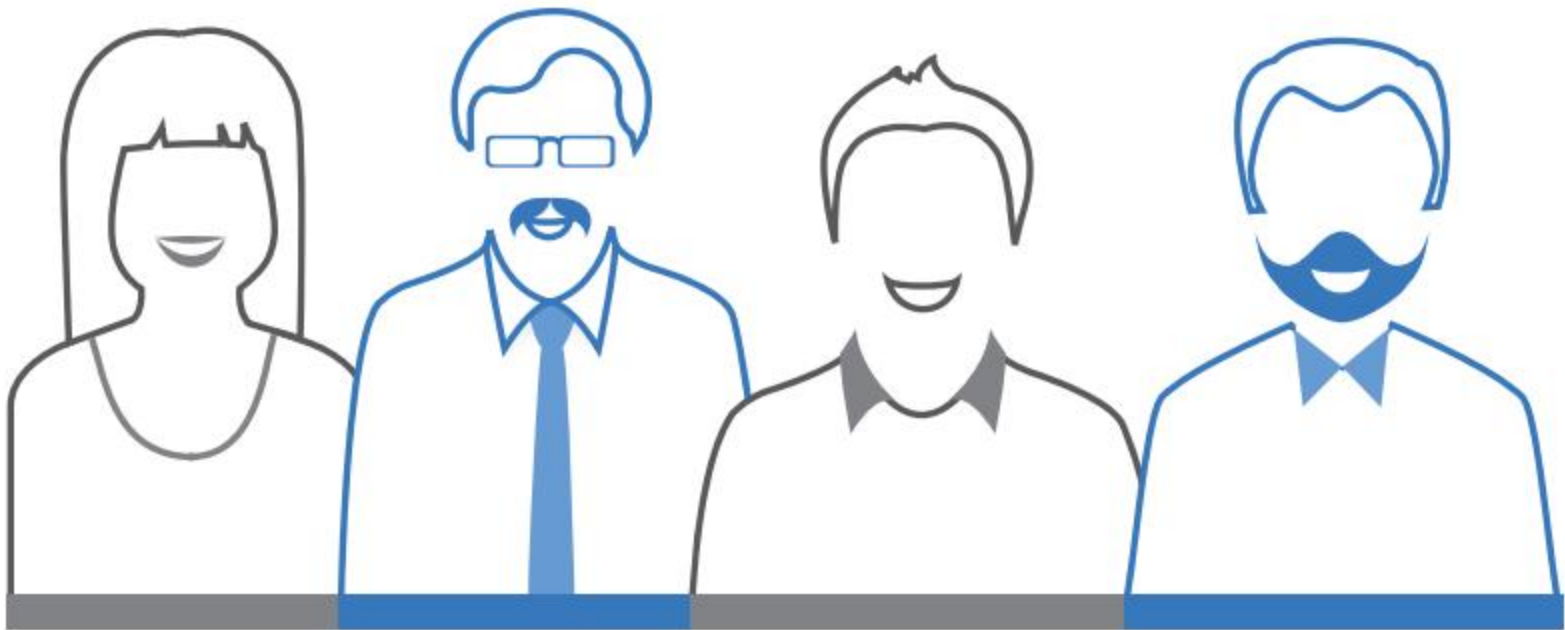
ΕΚΠΡΟΒΩΠΟΥΣ
(για ~~spokespersons~~ και όχι μόνο!)

Πρόλογος: Ι. Ν. Καζάζης

Πώς το είπες;

Ευχαριστούμε τις εταιρίες που βγήριζαν τη συγκεκριμένη έκδοση η οποία διατίθεται δωρεάν και σε ηλεκτρονική μορφή (e-book).

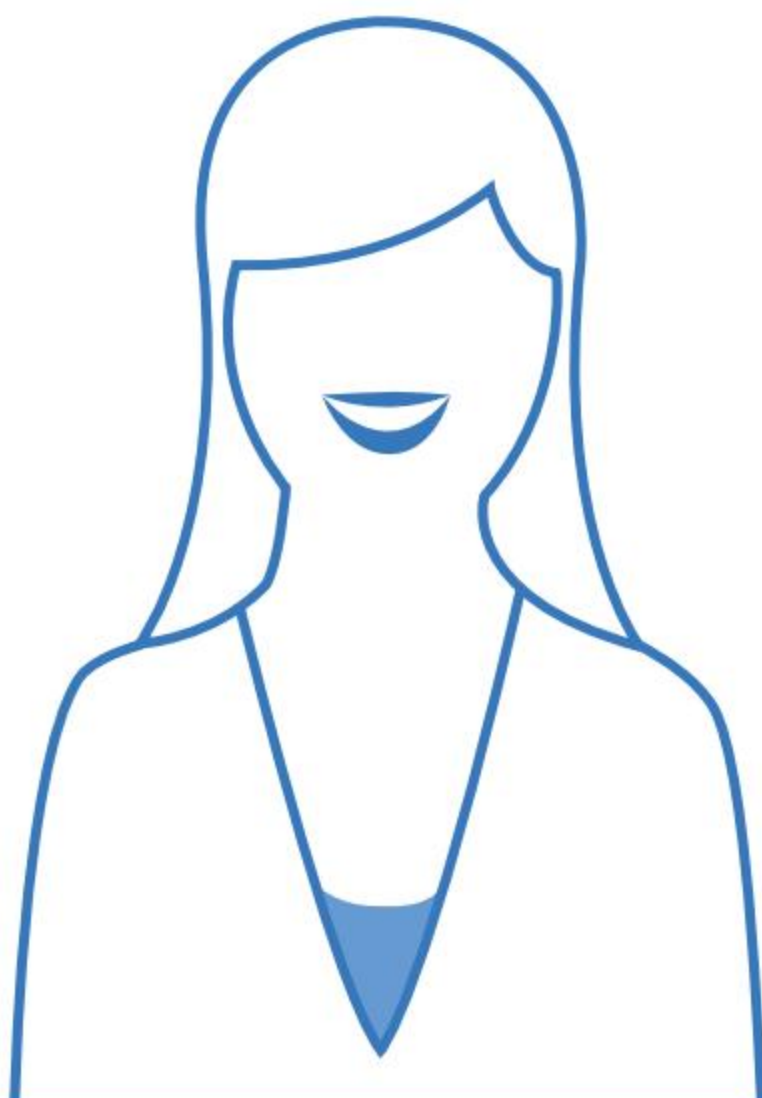
“ Η γλώσσα που μιλάει σήμερα ο ελληνικός λαός δεν ήταν πάντοτε η ίδια. Σιγανές και ανεπαίσθητες συνήθως αλλαγές μετασχημάτισαν μέσα σ’ αιώνες και χιλιετηρίδες την ελληνική γλώσσα, σύμφωνα με νόμους γλωσσικούς που κυβερνούν την εξέλιξη κάθε γλώσσας. Ξεκινώντας από τον παλιότατο αρχικό της τύπο πήρε στις διάφορες εποχές ποικίλες μορφές, ώσπου διαμορφώθηκε, στους τελευταίους αιώνες, στον τύπο που έχει σήμερα η μητρική μας γλώσσα. Είναι αυτή, στη γραμματική της υφή, η αρχαία γλώσσα, που μιλημένη αδιάκοπα από χείλη Ελλήνων για τρεις και τέσσερις χιλιάδες χρόνια άλλαξε από χείλη σε χείλη και από πατέρα σε παιδί, για να καταλήξει στη σημερινή της μορφή ”

Μανόλης Τριανταφυλλίδης

Από τη Νεοελληνική Γραμματική (της δημοτικής), του 1941

“ Η Μούσα χάρισε στους Έλληνες την ευφύια και το προνόμιο να μιλούν με στόμα στρογγυλό ”

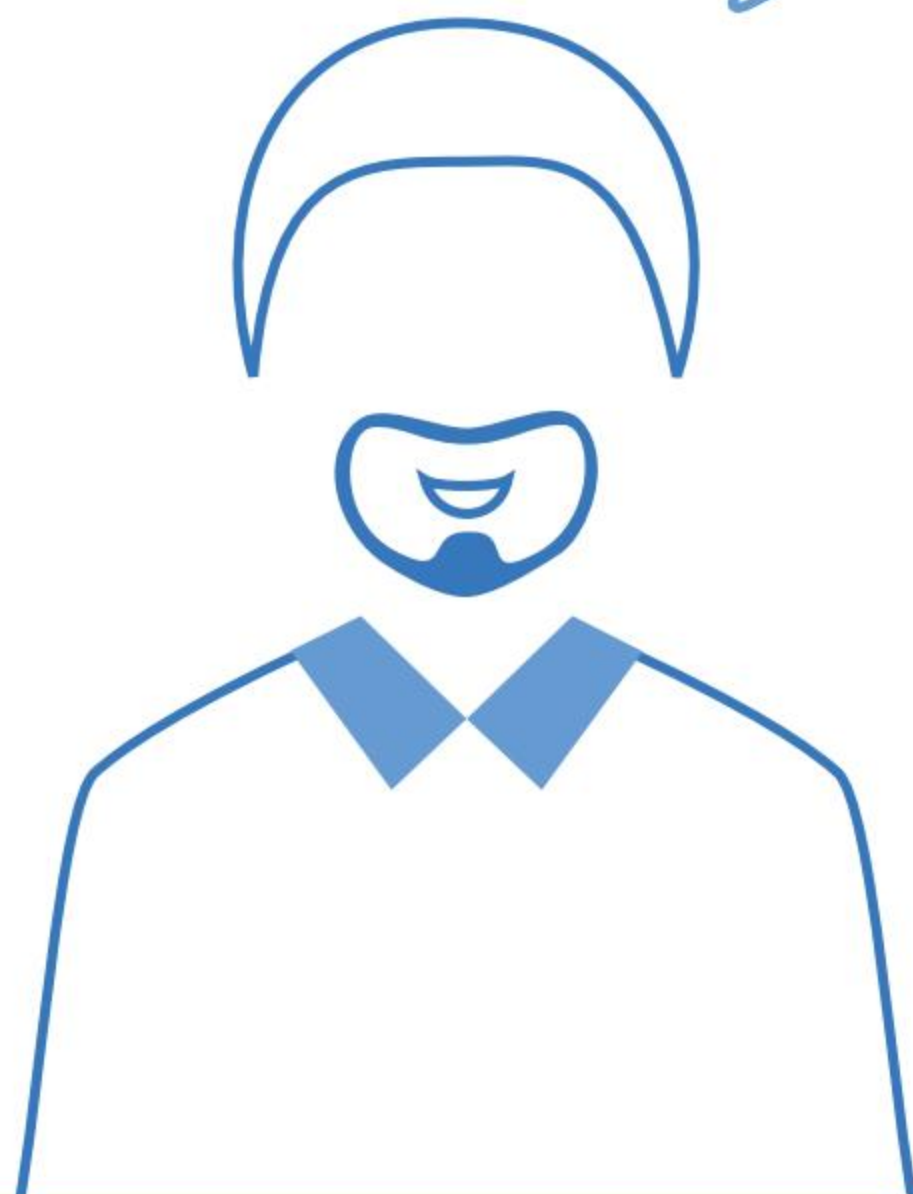
Οράτιος

Περιεχόμενα

• Προλογικό Σημείωμα, Ι. Ν. Καζάζη	8
• Εισαγωγή	12
• Μιλάμε Ελληνικά με 5-6 φωνήεντα και πάνω από 20 σύμφωνα! Σύμφωνοι;	16
• Μμμμ! Ένρινα και «άρρινα»...	20
• Και πώς λέμε μαδάμ τις ξένες λέξεις;	26
• Γιουρήκα εσείς; Σόου εμείς!	32
• Πριν γκρίνεις, διάβασε!	34
• Πού βρέθηκε το ζ μέσα στον αζβέστη;	36
• Εφ - τυχισμένοι μαζί, δίφθογγοι!	38
• Χάσατε κι εσείς το πι; Κοίτα σύμπτωση!	40
• Τέρμα τα ψου, ψου. Αρχίστε τις κάμσεις!	42
• Τίνος είναι βρε γυναίκα τα παιδιά;	44
• ... κια, για, ήιο, χιο! Ομιλείτε την Κινεζική;	48
• «Με σκι-ά-ζεις και με σκιά-ζεις!»	52
• Ποιος άηλαξε το γ σε ν; Τον συνχωρώ!	56
• Τα βλέπω διπλά! (Πέσ' τα μονά!)	58
• Και να μην ξεχνούμεν την κυπριακήν γλώσσαν!	62
• Άσκηση σωστής εκφοράς	66
Διαβάζετε όπως ξέρετε	68
Διαβάζετε ό,τι βλέπετε!	70
• Παραρτήματα 1-3	72
... να έρθουν τα όργανα! (Παράρτημα 1)	73
Γλωσσοξεμπερδευτικά! (Παράρτημα 2)	75
Μπεε-μπεε ή βη-βη; (Παράρτημα 3)	79
• Επίμετρο	83
• Βιβλιογραφία	84
• Βιογραφικό Σημείωμα	86

Προλογικό Σημείωμα

Προλογικό Σημείωμα

Αυτό που κάνουν τόσο οι γλωσσολόγοι, που μελετούν τη γλώσσα καθεαυτήν, όσο και οι φιλόλογοι, που την μελετούν στις μορφές που παίρνει μέσα από τα γένη και τα είδη του λόγου, είναι η κατά το δυνατόν πιστή και απροκατάληπτη περιγραφή του προφορικού και του γραπτού λόγου. Μετρούν, παρατηρούν, καταγράφουν τα πάντα με κάθε λεπτομέρεια. Παρατηρώντας τα φαινόμενα μέσα στον χρόνο, παρατηρούν και την αλληλαγή τους μέσα στον χρόνο. Τη λεγόμενη γλωσσική αλληλαγή. Και ανακαλύπτουν και όσα τυχόν αρχίζουν ως το «λάθος» του σήμερα (δηλαδή ως απόκλιση από τη νόρμα), για να καταλήξουν το «σωστό» του αύριο. Δικό τους έργο δεν είναι να κρίνουν. Οι δάσκαλοι, από την άλλη, για χάρη των μαθητών τους, οφείλουν να οριοθετούν τις γλωσσικές χρήσεις του σήμερα σε κανόνες που να αποτυπώνουν τη νόρμα και να φροντίζουν να τηρούνται από όλους τους χρήστες.

Ενώ όμως για τη γραμματική μορφολογία και για τη σύνταξη υπάρχουν και επιστημονικά έργα και πρακτικά βοηθήματα πάσης κλίμακας και χρήσεως, το πιο αδικημένο ίσως κεφάλαιο παραμένει η φωνητική και η φωνολογία της Νέας Ελληνικής. Κι αν έχει ξεκαθαρίσει η επιστήμη τα πράγματα με ακρίβεια και πληρότητα, χάρη στο έργο κορυφαίων γλωσσολόγων, όπως, π.χ., του παραδοσιακότερου Αγαπητού Τσοπανάκη¹, του προδρομικά νεωτερικού στην Ελλάδα Μιχάλη Σετάτου (περίφημου για την ακραία συνοπτική ακρίβειά του), ή του ακόμη καινοτομικότερου και πολύ αναλυτικότερου και πολύ διεξοδικότερου, Ευάγγελου Πετρούνια¹.

Όσοι λοιπόν μαθαίνουμε τη γλώσσα μας ως φυσικοί ομιλητές, σπανίως αντιλαμβανόμαστε καν ότι η ανάγνωση των γραμμάτων δεν αποτυπώνει όλη την γκάμα του σύνθετου φαινομένου της παραγωγής λόγου, σε όλες τις λεπτομέρειες της εκφοράς του. Αυτό το αντιλαμβάνονται πολύ καλύτερα οι ξένοι που μαθαίνουν την Ελληνική ως ξένη γλώσσα. Και ό,τι η διδασκαλία της Ελληνικής

ως μητρικής συνήθως αγνοεί, αυτό το διδάσκει ο δάσκαλος της Ελληνικής ως ξένης – με πολύ περισσότερες λεπτομέρειες. Όχι όμως με όλη. Γιατί η εικόνα είναι όντως πολύ σύνθετη.

Πώς έχει το ζήτημα με δυο λόγια: από την αριθμητική ανισότητα που προκύπτει μεταξύ των 32 φθόγγων και των 24 (ή 25, λόγω σ και s) γραμμάτων προέρχεται η πρώτη δυσκολία κατά την εκμάθηση της γλώσσας: τα οπτικά σύμβολα δεν καλύπτουν όλους τους φθόγγους. Η δυσκολία μεγαλώνει, καθώς, κατά τη συμφορά των φθόγγων, το αφτί συλλαμβάνει άλλους τόσους «ήχους», που ούτε αυτοί αποτυπώνονται γραφικά. Όλες αυτές οι δυσκολίες ενσωματώνονται στο περίπλοκο σύστημα απόκτησης της λεγόμενης «γλωσσικής ικανότητας», ένα σύστημα αόρατο, όπως εξήγησα, για τους φυσικούς ομιλητές – τόσο ομαλά το έχουν απορροφήσει αυτοί από το οικογενειακό τους περιβάλλον, όσο ακόμη βρίσκονται στο στάδιο της προφορικότητας. Αλλά οι ίδιοι αυτοί, μόλις, πηγαίνοντας στο σχολείο, μπουν στο στάδιο του γραμματισμού, και αρχίσουν τις συνήθεις αναγνωστικές ασκήσεις του σχολείου, σπάνια θα έχουν την τύχη να πέσουν σε δάσκαλο που θα καλύψει όλα τους τα κενά, γιατί πολύ σύντομα η προτεραιότητα του σχολείου μετακινείται στη... Γραμματική, στο Συντακτικό και στην Έκθεση. Να μιλάμε... ξέρουμε.

Σ' αυτά τα κενά που παραμένουν σε χρόνια εκκρεμότητα και στοιχειώνουν προπάντων τους επαγγελματίες και λοιπούς δημόσιους ομιλητές στην εποχή των ΜΜΕ –εποχή όπου η προφορικότητα, 500 χρόνια μετά την καθιέρωση της τυπογραφίας, ήρθε η ώρα να πάρει την εκδίκησή της από τον γραπτό λόγο– απευθύνεται το βιβλίο του Μάνου Σιφονιού «Κανόνες εκφοράς ελληνικής γλώσσας (για εκπροσώπους και όχι μόνο!)», που κρατάτε στα χέρια σας. Ένα βιβλίο που μετρά, καταγράφει, εξηγεί και διορθώνει με χιούμορ.

Η ύλη φωνητικής και φωνολογίας που, στη Νεοελληνική Γραμματική του Τσοπανάκη, προσφέρεται με τον παραδοσιακό τρόπο συμπυκνωμένη σε

34 σελίδες, παίρνει εδώ τη μορφή ενός πολύ πρακτικού Οδηγού, λίγο μεγαλύτερου. Αλλά σ' αυτόν, αναδεικνύεται όλη σχεδόν η έκταση του φαινομένου, για να ακολουθήσει η θεραπευτική αγωγή με τρόπο αντισχολαστικό. Δίνονται πίνακες και παραδείγματα για όλες τις περιπτώσεις ταξινομημένες σε εύληπτες ενότητες, και ακόμη και οι βασικές έννοιες της Γλωσσολογίας εξηγούνται σε πολύ απλά μαθήματα και χωρίς το ειδικό επιστημονικό λεξιλόγιο. (Η τακτική βέβαια αυτή έχει κάπου-κάπου και τις αβαρίες της, εκεί όπου η απλούστευση αφήνει χώρο για προβληματικές διατυπώσεις – αλλά το τίμημα αυτό είναι πολύ μικρό σε σχέση με την ωφέλεια).

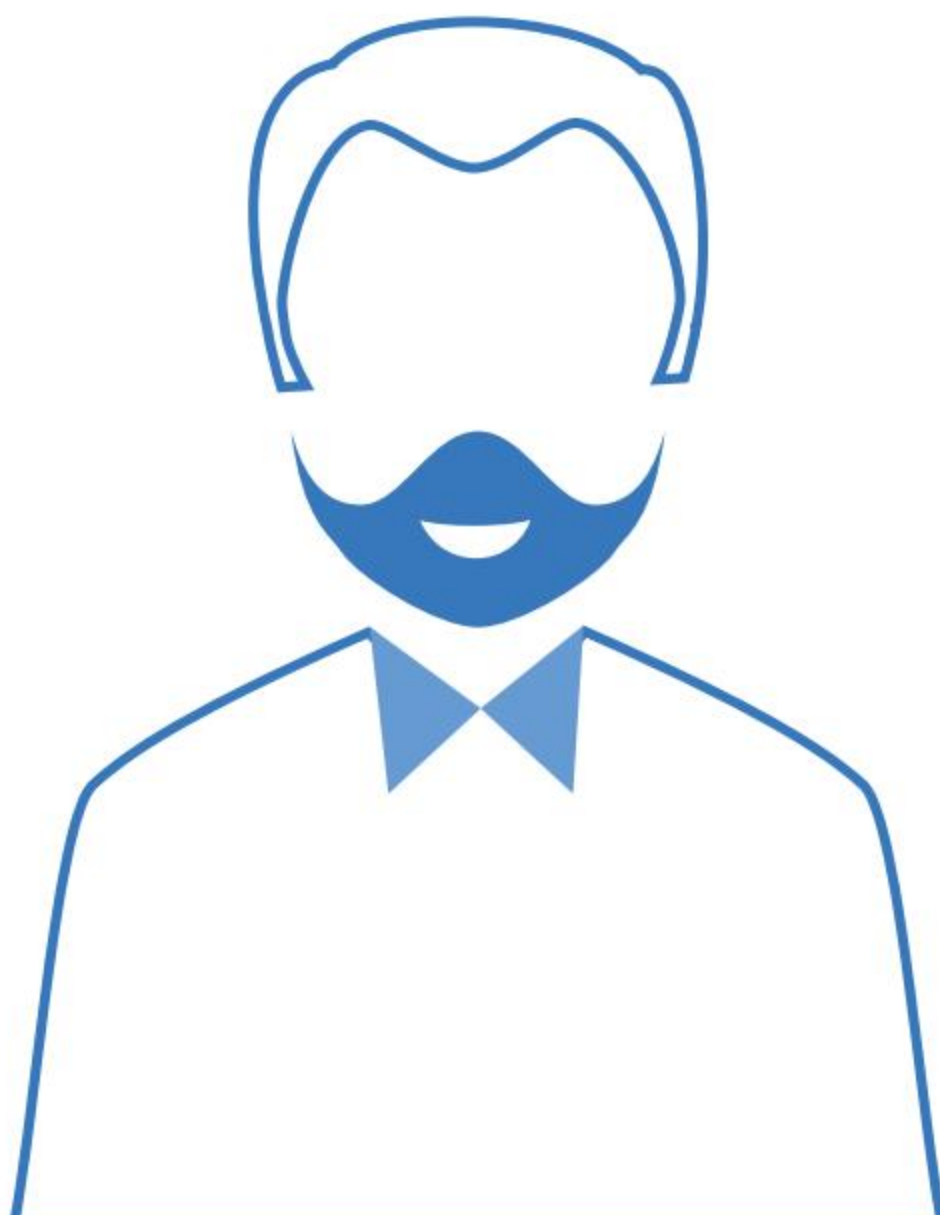
Γενικά, ελπίζω, με αυτόν τον σαφή, σύντομο και περιεκτικό Οδηγό, να οδηγηθούν όχι μόνον οι άνθρωποι της δουλειάς, αλλά και οι δάσκαλοι και οι μαθητές, σε μεγαλύτερη εγρήγορση ως προς το φαινόμενο της εκφοράς του λόγου, ο οποίος, για την αρχαία ρητορική θεωρείται το σημαντικότερο από όλα τα έργα του ρήτορος – πιο πάνω και από την εύρεση του καταλληλότερου επιχειρήματος, πιο πάνω και από την ευστοχότερη και πειστικότερη διατύπωσή του.

I. N. Καζάζης

Ομ. Καθηγητής του Τμήματος Φιλολογίας του ΑΠΘ

Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας

¹ Α. Γ. Τσοπανάκης, [Νεοελληνική Γραμματική](#), Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη 1994 [Δεύτερο Μέρος, Φθογγολογικό & Φωνητική, σελ. 81-113] - Ευ. Πετρούνιας, [Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική - αντιπαραθετική ανάλυση](#). Γενικές γλωσσικές αρχές, φωνητική, εισαγωγή στη φωνολογία, Θεσσαλονίκη: University Studio Press (1993) - [Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική \(αντιπαραθετική\) ανάλυση](#). Φωνητική και εισαγωγή στη φωνολογία, Θεσσαλονίκη: Ζήτη 2002 (616 σελ.), και [Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική \(αντιπαραθετική\) ανάλυση](#). Φωνολογική ανάλυση, μορφοφωνολογία, ελληνογενείς διεθνισμοί: Θεωρία, Ασκήσεις. Θεσσαλονίκη: Ζήτη 2013 (384 σελ.).

Εισαγωγή

Το παρόν «εγχειρίδιο» πρωτογράφηκε το 2011, αλλιά παρέμεινε στο συρτάρι λόγω και της οικονομικής κρίσης και άλλων επαγγελματικών προτεραιοτήτων. Μεγάλη ώθηση τελικώς για την απόφαση της τελικής έκδοσής του, έδωσε ο πρόλογος που έγραψε ο Καθηγητής Γλωσσολογίας και Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, [Ιωάννης Καζάζης](#), τον οποίο ευχαριστώ πρωτίστως. Ευχαριστίες και στην παλαιόθεν φίλη, [Κηαίρη Σκανδάμη](#), που διδάσκει Ελληνικά σε Ισπανούς και μου χάρισε ένα ζεστό Επίμετρο. Στο δρόμο για την έκδοση «συναντηθήκαμε» με τη διαδικτυακή κοινότητα [ellines.com](#) και τον παλιό φίλο, δημοσιογράφο [Χρήστο Μπάρη](#) και αποφασίσαμε τη συνέκδοση.

Η αναζήτησή μου για την ορθή - «καθαρή» εκφορά της γλώσσας μας έχει αφετηρία στο (όχι «βρώμικο») 1989! Στα μαθήματα δημοσιογραφίας στο τμήμα πτυχιούχων μιας από τις αρκετές ιδιωτικές σχολές που άνοιξαν τότε, ενόψει της ιδιωτικής τηλεόρασης, είχα μία έκπληξη στο μάθημα της ορθοφωνίας. Ενώ περίμενα να ακούσω για ασκήσεις αναπνοής ή/και τονισμού, ο κηθοποιός [Γιώργος Γεωγηλέρης](#) μάς μίλησε για ένα θέμα που οι περισσότεροι (πλην όσων είχαν περάσει από σπουδές Ελληνικής Φιλολογίας) αγνοούσαμε. Τον σωστό τρόπο εκφοράς της ελληνικής γλώσσας! Τον ευχαριστώ γιατί με έκανε να αγαπήσω αυτή την πλευρά της γλώσσας μας και για την εξαιρετικά καλή του διάθεση να συνεισφέρει με τις παρατηρήσεις του, στην αρχική μορφή του παρόντος.

Μια ωραία άσκηση είχαμε κάνει και με τον [Δημήτρη Κωνσταντάρα](#), τον οποίο επίσης ευχαριστώ γιατί διδάσκοντας θέματα ραδιοφώνου, συμπλήρωσε όσα μαθαίναμε, και φυσικά ευχαριστώ τη [Λιάνα Κανέλλη](#), που η δική της αγάπη για την ελληνική γλώσσα, πολλαπλασίασε τη δική μου, τόσο στη διάρκεια της συνεργασίας μου μαζί της, αλλιά και αργότερα. Από τότε, στα περισσότερα σεμινάρια media training που οργάνωσα, συμπεριελάμβανα και μια άσκηση που είχα επεξεργαστεί, περίπου σαν αυτή που θα βρείτε πριν από τα Παραρτήματα του

βιβλίου, κυρίως για να κινητοποιήσω τη σκέψη των συμμετεχόντων και λιγότερο για να τους εκπαιδεύσω, αφού δεν είχα το επιστημονικό υπόβαθρο. Σήμερα, υπάρχει πλέον μεγάλη εμπειρία και πάντα θα πιστεύω πως κάθε ομιλητής θα γίνεται πιο αποτελεσματικός αν μιλάει σωστά Ελληνικά. Κι αυτό γιατί ο λόγος του θα είναι πιο προσιτός, θα φαίνεται πιο αληθινός και τελικά πιο πειστικός. Πιστεύω λοιπόν πως το παρόν (εγχειρίδιο;) θα είναι χρήσιμο στους πάσης φύσεως εκπροσώπους (spokespersons!) αλλιά και γενικώς στους εκφωνητές, πολιτικούς, δημοσιογράφους, ομιλητές –γιατί όχι και στους δασκάλους– και φυσικά σε όλους όσοι αγαπούν την ελληνική γλώσσα και θέλουν να την υπηρετούν στη λαλιά τους με τους διαχρονικούς «κανόνες» που μας κληροδότησε!

As μην ξεχνάμε ότι η ελληνική γλώσσα είναι ένας «ζωντανός οργανισμός» που εξελίσσεται εδώ και τουλάχιστον 4.000 χρόνια (γραπτά μνημεία). Παρά τη σμίκρυνση του χώρου στον οποίο μιλιέται η γλώσσα μας, διατήρησε τη ζωντάνια της και την εξαιρετική ιδιότητα να εκφράζει τα νοήματα με αξιοθαύμαστη ευστοχία, χάρη στο πλούσιο λεξιλόγιο και τους γραμματικούς της τύπους. Η εκφορά (προφορά) της εξελίχθηκε και αυτή από την αρχαιότητα. Φυσικά, λίγες λέξεις έχουν μείνει ίδιες, οι περισσότερες μεταηλλάχθηκαν και πάρα πολλές ξένες λέξεις αφομοιώθηκαν και «εξελληνίστηκαν»... ή μήπως όχι;

Η απόπειρά μου στο παρόν «πόνημα» ήταν, περιήληπτικά και ελκυστικά, να δώσω τις βασικές αρχές της σωστής εκφοράς της ελληνικής γλώσσας. Τους «κανόνες»; Και εδώ, εκτός από τα εισαγωγικά που είχα και πριν, προσθέτω και ερωτηματικό, παραπέμποντας –για τους «ρέκτες» της γλώσσας μας– και στη βιβλιογραφία στο τέλος του βιβλίου, αλλιά και στο τέλος του προλόγου που έγραψε ο Καθηγητής Γλωσσολογίας Ιωάννης Καζάζης, ως πλέον αρμόδιος.

Οι «κανόνες» λοιπόν δεν τέθηκαν αξιωματικά από κάποιο... ιερατείο της γλώσσας, αλλιά αποτελούν κατάληξη μιας μακράς εξέλιξης της προφορικής μας γλώσσας που σχετίζεται με τη φύση της, την άρθρωση και τις σχέσεις των αρθρωτήρων της φωνητικής μας συσκευής (*βλ. Παράρτημα 1*) που

συνδυάζονται για να εκφέρουν τα φωνήματα της ελληνικής γλώσσας.

Το θέμα μας είναι ότι, αν και η προφορική γλώσσα προηγείται ιστορικά της γραπτής, η δεύτερη σιγά-σιγά κυριάρχησε ολοκληρωτικά στην εκπαίδευση μέχρι και τις μέρες μας. Έτσι έχουμε στο δημοτικό σχολείο –από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα– μάθημα ορθογραφίας, ενώ απουσιάζει εκκωφαντικά το μάθημα ορθοφωνίας. Κι εδώ θυμίζω τη φράση που είχε πει ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης, πως, ενώ δεν υπάρχει άλλος λαός που να βασανίζει τα παιδιά του στο σχολείο με τη διδασκαλία της ορθογραφίας όσο ο ελληνικός, κανένας άλλος λαός δεν είναι τόσο ανορθόγραφος όσο εμείς! Μήπως αυτή η βάσανος θα μπορούσε να γίνει χαρά με την απλοποίησή της και τη συμπλήρωση με ένα μάθημα ορθοφωνίας; Για να αποκτήσει και «σώμα» αυτό το «αόρατο» σύστημα απόκτησης της «γλωσσικής ικανότητας», όπως τόσο εύστοχα σημειώνει στο προλογικό σημείωμα του παρόντος, ο Καθηγητής Ιωάννης Καζάζης; Είθε...

Μάνος Σιφονιός

Οκτώβριος 2016

.....

- ΥΓ.1** *Αν και... υστερόγραφα, εν τούτοις πολύ ουσιαστικά, απευθύνω τις ευχαριστίες μου στους χορηγούς της έκδοσης που ανταποκρίθηκαν, αφού εκτιμήθηκε ότι μια τέτοια έκδοση για τη γλώσσα μας δεν πρέπει να πωλείται, αλλά να μπορεί ο καθένας να τη βρει δωρεάν, έστω και διαδικτυακά. Ευχαριστίες και προς τον φίλο Θανάση Κωτσά που ενθουσιάστηκε με το πόνημα και με ενθάρρυνε ιδιαίτερα για την έκδοση. Στο μέλλον υπάρχει σκέψη να εμπλουτιστεί το παρόν και με ηχογραφημένο υλικό, με συγκεκριμένα παραδείγματα... Οι υποστηρικτές θα είναι πάντα απαραίτητοι!*
- ΥΓ.2** *Επί του περιεχομένου, αν σε κάποια σημεία διαφωνείτε, εδώ είμαστε για να το συζητήσουμε. Αν αποδειχτεί ότι κάπου έχω κάνει λάθος, ζητώ προκαταβολικά συγγνώμη και παρακαλώ για την επιείκειά σας! Σε κάθε περίπτωση (και τώρα αρχίζει η δήλωση προσδιορισμού ευθύνης!) δεν δηλώνω γλωσσολόγος, δεν πιστεύω στα θέσφατα, αλλά μόνο στο ότι οποιαδήποτε γλώσσα –και πολύ περισσότερο η Ελληνική– εξελίσσεται διαρκώς και, τέλος, θεωρώ ότι η έννοια του λάθους και του σωστού εξαρτάται από το πεδίο αναφοράς. Για παράδειγμα, στις περιπτώσεις ντοπιολαλιάς κάποιοι κανόνες πάνε... περίπατο (θά 'ναι και ωραίο το μέρος!).*

Μιλάμε Ελληνικά
με 5-6 φωνήεντα και
πάνω από 20 σύμφωνα!
Σύμφωνοι;

Μιλάμε Ελληνικά με 5-6 φωνήεντα και πάνω από 20 σύμφωνα! Σύμφωνοι;

Πόσα φωνήεντα έχει η προφορική ελληνική γλώσσα; Επτά είπατε; Μπα... Πέντε¹ είναι! α, ε, ι, ο, ου (a, e, i, o, u).

Αντιρρήσεις; Χμ... Ας ξεκαθαρίσουμε κάτι. Ο καθιερωμένος εδώ και εκατονταετίες τρόπος γραφής δεν αφήνει συνήθως να φανούν διαφορές και αποχρώσεις στην προφορά των φθόγγων... Φθόγγοι;

Ας θυμηθούμε τι είναι φθόγγοι και τι γράμματα.

Φθόγγοι είναι οι απλοί - βασικοί ήχοι της φωνής, τα φωνήματα όπως επίσης λέγονται. **ΟΧΙ** τα γράμματα!

Γράμματα είναι τα γραπτά συμβατικά σύμβολα που έχουμε επινοήσει για να αναπαριστούμε τους φθόγγους². Η αναπαράσταση όμως δεν είναι... πολύ πετυχημένη! **Δεν ήεμε δηλαδή ό,τι διαβάζουμε.**

¹ Ενδεχομένως ως έκτο μπορεί να θεωρηθεί ένα χαρακτηριστικό ι (ενδιάμεσο του ι και του ου) που μοιάζει με το γαλλικό u και εκφέρεται σε κάποιες ντοπιολαλιές (δείτε το Παράρτημα 2 Σελ. 77 - αναπαριστάται με ü).

² Οι φθόγγοι, για να μη γίνονται παρεξηγήσεις με τα γράμματα, αναπαριστώνται από τους γλωσσολόγους εντός αγκυλών. Δηλ. [α], [ε], [ι], [ο], [ου] και αντίστοιχα για τα σύμφωνα. Η έκδοση δεν κατέφυγε σε αυτήν τη -σωστή για την επιστήμη της Γλωσσολογίας- σύμβαση για να μην κουράσει, απλώς σε κάποια σημεία κράτησε τη λατινική τους γραφή, κυρίως για το ι.

Όταν π.χ. γράψουμε «είναι», θα εκφωνήσουμε μόνο τρεις φθόγγους *ι-ν-ε*¹. Όταν λέμε λοιπόν ότι μιλάμε ελληνικά, δεν θα πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας τη γραπτή γλώσσα!

Σύμφωνα λοιπόν και με τα ανωτέρω, εκτός από τα πέντε (5) φωνήεντα, τα σύμφωνα στην ελληνική γλώσσα είναι... Έλα ντε! Ας ξεκινήσουμε από τα γνωστά 15...

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, φ, χ (και όχι τα *ξ* και *ψ*²),

άλλα τρία, τα εξίσου γνωστά συμπλέγματα...

μπ, ντ, γκ (ή *γγ*),

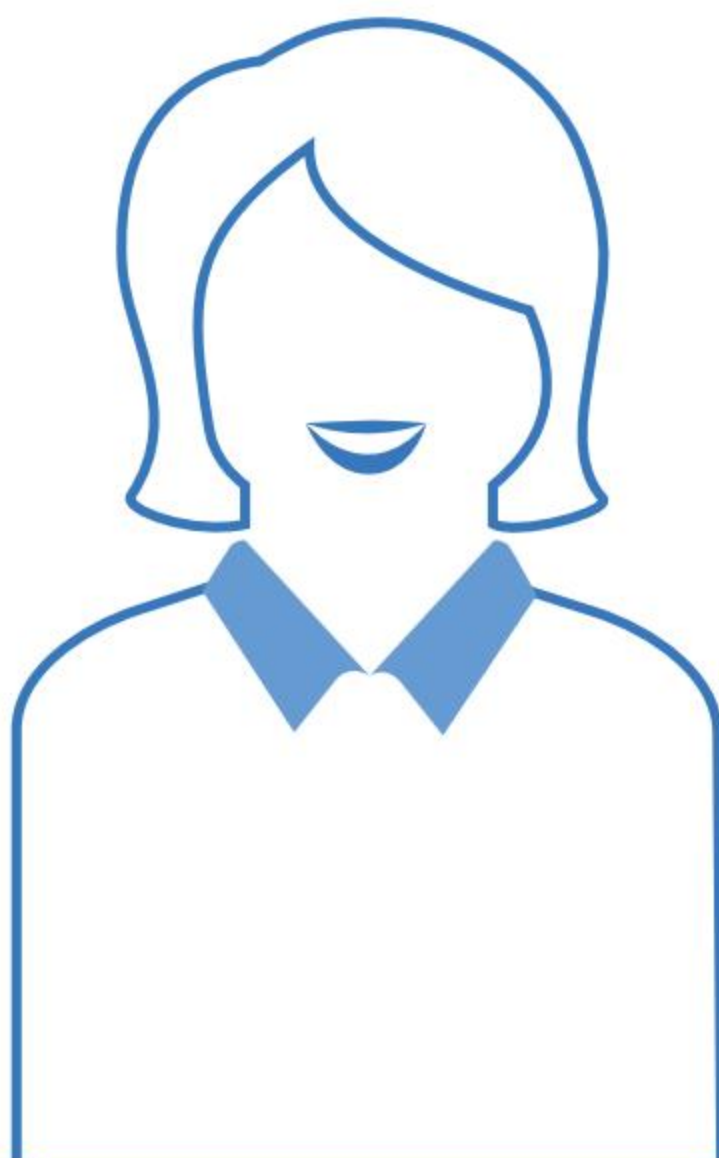
και κάπου εδώ συμφωνούν όλοι. Ας μείνουμε λοιπόν στα σίγουρα 20 της Κοινής Νεοελληνικής, γιατί σχεδόν όλοι βάζουν εύκολα τα άλλα δύο συμπλέγματα, *τσ* και *τζ*, ενώ μερικοί προσθέτουν κι άλλα, ανάλογα με τις παραλληλαγές στην εκφορά των *γ, κ, λ, μ, ν, χ*, σε κάποιες λέξεις. Οι περισσότεροι τείνουν να συμφωνήσουν (αφού μιλάμε για σύμφωνα!) ότι η ελληνική γλώσσα διαθέτει περίπου 27! Το «περίπου» δεν είναι αντιεπιστημονικό, αλλά προκύπτει από τα διαφορετικά κριτήρια σύμφωνα με τα οποία μπορεί να μετρηθεί κάτι ως ξεχωριστός φθόγγος (βλ. Σελ. 80, Φωνητικό Αλφάβητο).

¹ Το... ακόμα χειρότερο είναι πως η γραπτή απόδοση των πέντε (5) φθόγγων γίνεται με δώδεκα (12) τρόπους! Με τα επτά μονά γράμματα (*α, ε, ι, η, υ, ο, ω*) και τα πέντε δίψηφα, ή διγράμματα (όπως λέγονται πλέον οι πάλαι ποτέ δίφθογγοι): *ει, οι, υι* (για τη γραπτή απόδοση του φθόγγου *i*), *αι* (για την απόδοση του *e*), και *ου* (για τη γραπτή απόδοση του *υ*).

² Τα διπλά σύμφωνα *ξ* (*κσ*) και *ψ* (*πσ*) δεν περιλαμβάνονται, επειδή ακριβώς πρόκειται για σύμπλεγμα δύο φθόγγων.

Να πούμε και δύο λόγια για τη διάταξη των φθόγγων και κυρίως για τα συμπλέγματα των φωνηέντων (αφού θα ασχοληθούμε με τη... φωνή). Τα είδη των φωνηεντικών συμπλεγμάτων είναι:

1. Τα δίψηφα φωνήεντα: **αι, ει, οι, ου, υι**.
2. Οι συνδυασμοί: **αυ, ευ**.
3. Οι δίφθογγοι: **αν, αι, οη, οϊ**.
4. Οι καταχρηστικές δίφθογγοι: **εια, ειε, ειο, ειου, ειω, ια, ιε, ιο, ιου, ιων, οια, οιε, οιο, οίου, υα, υο, υου, υω** (όλοι δηλ. οι συνδυασμοί του φθόγγου *ι* ως πρώτου με οποιοδήποτε άλλο φωνήεν ως δεύτερο).

Μημμμ! Ένρινα και «άρρινα»...

Τα συμπλέγματα **μπ**, **ντ** και **γκ** (ή **γγ**) που αποδίδουν στην Ελληνική τα λατινικά **b**, **d**, **g**, ακολουθούν τους παρακάτω κανόνες εκφοράς. Διευκρινίζεται ότι αυτοί οι κανόνες αφορούν τις ελληνικές λέξεις και... έκπληξη, αυτή ήταν η αρχαία προφορά τους! Στις ξένες λέξεις –αν φυσικά δεν έχουν «εξελληνιστεί»– ακολουθούμε την εκφορά που απορρέει από τη γλώσσα καταγωγής τους, όπως θα δούμε παρακάτω. Ας δούμε όμως τους κανόνες:

1. Όταν συναντάμε τα συμπλέγματα **μπ**, **ντ** και **γκ** (ή **γγ**) στο μέσο μιας ελληνικής λέξης προφέρονται ένρινα¹, ως εξής:

Το **μπ - b**, με ένα «αχνό» **μ** πριν.

Παραδείγματα:

αμβέλι	και όχι	αβέλι
εκπομπή	και όχι	εκποβή
εμβεδώνω	και όχι	εβεδώνω
εμβόριο	και όχι	εβόριο
κολυμβώ	και όχι	κολυβώ
συμβόσιο	και όχι	συβόσιο

¹ Σε αυτή την περίπτωση τα **μπ**, **ντ** και **γκ** (ή **γγ**) λέγονται και ρινικά συμπλέγματα. Όταν λέμε ένρινη προφορά εννοούμε ότι στέλνουμε τη φωνή να περάσει και από τη ρινική κοιλότητα για να αποδώσει τα ευφωνικά, **μ** και **ν**. Στην περίπτωση του **ν** δηλαδή δεν τοποθετούμε τη γλώσσα στη θέση που πρέπει για να το προφέρουμε κανονικά. Τα **μ** και **ν** λέγονται ευφωνικά, γιατί με αυτό τον τρόπο εκφοράς δημιουργούμε «ευφωνία», δηλαδή μουσικότητα!

Το **ντ – d**, με ένα «αχνό» **ν** πριν.

Παραδείγματα:

ανδίπαῖος	και όχι	adίπαῖος	
άνδρας	και όχι	άδρας	Περίπτωση μετατροπής δ σε ντ.
Ανδρέας	και όχι	Αδρέας	Δεν είναι φυσικά λάθος το Ανδρέας.
ένδομο	και όχι	έδομο	
κένδρο	και όχι	κέδρο	
πένδε	και όχι	πέδε	

Το **γκ (ή γγ) – g**, με ένα «αχνό» **ν** πριν.

Παραδείγματα:

ανγαηιάζω	και όχι	αγαηιάζω
ανγάθι	και όχι	αγάθι
άνγεῖος	και όχι	άγεῖος ¹
Ανγῆια	και όχι	Αγῆια
γάνγηια	και όχι	γάγηια
γάνγραινα	και όχι	γάγραινα
ευανγέῖιο	και όχι	ευαγέῖιο
Πανγράτι	και όχι	Παγράτι
συνγάτοικος	και όχι	συγάτοικος
συνγενής	και όχι	συγενής
φενγάρι	και όχι	φεγάρι

¹ Εδώ παρεισφρέει αδιόρατα ένα... διαβολικό *ι*, και στην πραγματικότητα ἴεμε *άνγιεῖος*. Πρόκειται για το φαινόμενο εμφάνισης παρασιτικών (μεταβατικών) φθόγγων κατά τη συνεκφορά διαδοχικών φθόγγων. Αντίστοιχα *γιεράκι*, *εκ γιενετής*, *κίεφι*, *παραγγιέλλω*, κ.ά.

Σε κάποιες σύνθετες λέξεις το συμπλήγμα **γγ** προφέρεται ως **νγ**.

Παραδείγματα:

ένγαμος	και όχι	ένγαμος ή έγαμος
ενγράμματος	και όχι	ενγράμματος ή εγράμματος
ένγραφο	και όχι	ένγραφο ή έγγραφο
συνγραφέας	και όχι	συνγραφέας ή συγραφέας

Η λέξη συγγνώμη προφέρεται πια ως συγνώμη (χάνει το ένα **γ**).

Ουσιαστικά, όλα τα ανωτέρω ανάγονται σε δύο κανόνες:

Το ρινικό σύμφωνο (**μ** ή **ν**) αναπαριστάται μεν ορθογραφικά, πρέπει όμως να προφέρεται με ξεχωριστή φωνητική αξία (σε κάποιες λέξεις προφέρεται έτσι σχεδόν από όλους τους φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας: π.χ. **συμπέρασμα**, **έντονος** κλπ. και σε άλλες όχι: π.χ. **αμπέλι**, **εντάξει**, κλπ.). Σημειώνουμε ότι όσο πιο λόγια είναι μια λέξη, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα το ρινικό σύμφωνο να είναι παρόν στη φυσική ομιλία.

Το ρινικό σύμφωνο (**ν**) δεν αναπαριστάται ορθογραφικά, προφέρεται όμως κατά σύμβαση στα συμπλήγματα **γκ** και **γγ**.

2. Όταν συναντάμε τα συμπλέγματα **μπ**, **ντ** και **γκ** (ή **γγ**) στην αρχή της λέξης, προφέρονται «άρρινα», όπως ακριβώς τα λατινικά **b**, **d**, **g**, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ελληνική λέξη με το έτυμον να αρχίζει από **μπ**, **ντ**, ή **γκ**.

Παραδείγματα:

βαίνω	βάμιες	βαστούνι	βουκάλι
δάλια	δουλάπα	δροπή	δύνω
γάζι	γαρίζω	γρίζος	γρινιάζω

3. Όταν τα συμπλέγματα **μπ**, **ντ** και **γκ** (ή **γγ**), τα συναντάμε μεν στο μέσο μιας ελληνικής –πλέον– λέξης (όπως στην περίπτωση 1) αλλά η λέξη αρχίζει με το ίδιο σύμπλεγμα, προφέρονται «άρρινα» και τα δύο, όπως τα λατινικά **b**, **d**, **g**.

Η χρονική αύξηση των ρημάτων δεν αλλοιώνει την αρχική εκφορά των **μπ**, **ντ**, **γκ**.

μπαβάς	μπαρβούνι	μπουβούκι	μπουβουνίζω
νταδά	νταρδάνα	ντιδής	ντουρουδού
γκαγάνιασα	γκάγαρος	γκέγε	Γκίγιηλος

Η **μπόμπα** μοιάζει να αποτελεί εξαίρεση (σωστά εκφέρεται **μπόμπα**) αλλά η εξελληνισμένη λέξη από το ιταλικό **bomba**, είναι **βόμπα** και όχι **μπόμπα**. Τώρα το πόσο ελληνικές είναι μερικές λέξεις (όπως π.χ. ο **μπαμπάς** που προέρχεται από τα γαλλικά, ή η **νταντά** που προέρχεται από τα τουρκικά), είναι μια άλλη συζήτηση.

4. Όταν τα συναντάμε στο μέσο μιας λέξης που είναι παρατατικός ή αόριστος ενός ρήματος που αρχίζει από **μπ**, **ντ**, **γκ**, τότε προφέρονται «άρρινα», όπως όταν τα συναντάμε στην αρχή της λέξης.

Παραδείγματα:

εγάριζε	εγρίνιαζε	έβαζε	έβαινε
έβηξε	έδυσα	εδράπηκε	εδάθηκε

5. Όταν τα συναντάμε σε μια σύνθετη λέξη, το δεύτερο συνθετικό της οποίας αρχίζει από **μπ**, **ντ**, **γκ**, τότε προφέρονται «άρρινα» όπως όταν τα συναντάμε στην αρχή της λέξης. Το ίδιο συμβαίνει όταν το πρώτο συνθετικό είναι το στερητικό **α**. Γενικώς προθέσεις ή προθέματα που δεν αλλοιώνουν τη βασική σημασία της λέξης, αλλά διευκρινίζουν ή εξειδικεύουν, δεν επιβάλλουν ευφωνικά **μ** ή **ν**.

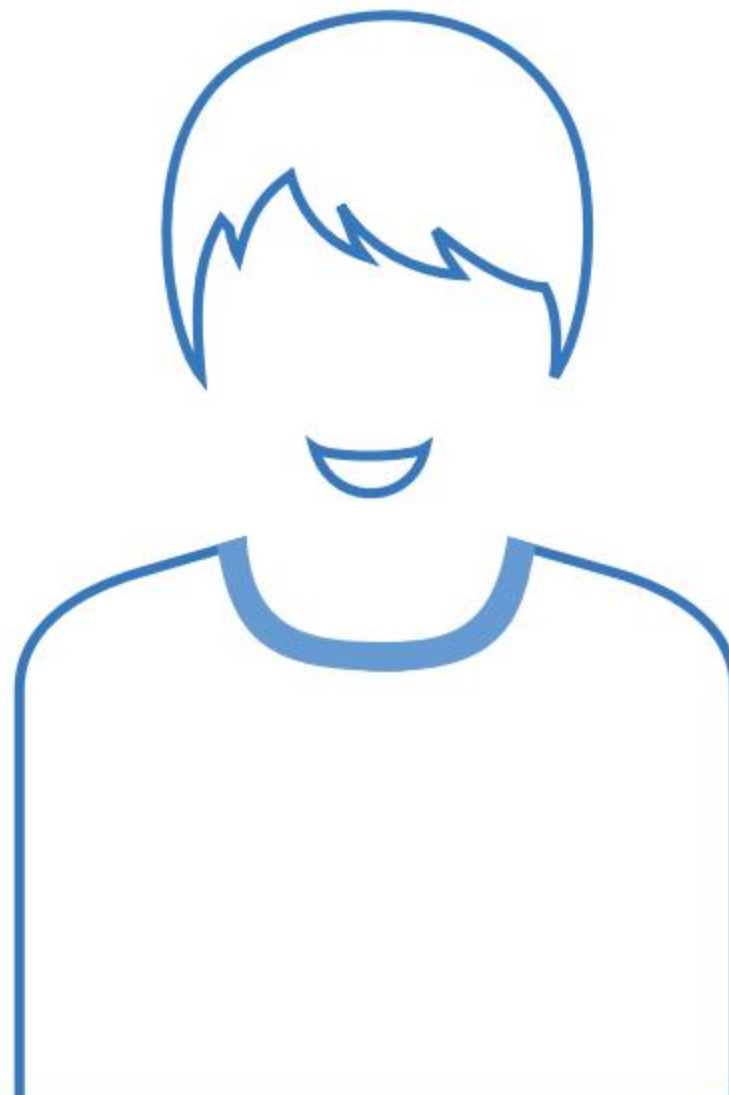
Παραδείγματα:

α-βογιάτιστο	α-γρέμιστο	ανεμο-γάστρι	ά-δυτος
καλο-δυμένος	ξανα-γαρίζει	ξανα-βήκα	ξε-βερδεύω
ξε-δύνω	παλιο-βαταρία	παρα-γρινιάζει	ψαρο-δούφεκο

Εξαιρούνται οι σύνθετες λέξεις που το πρώτο συνθετικό τους είναι το **συν-**, ή το **εν-**, όπου έχουμε και πάλι ένρινη προφορά, π.χ. **συμβήλοκή**, **εμβήλοκή**.

Όταν η λέξη είναι πολύ... λαϊκή (!) τα **g**, **b**, **d** επικρατούν και η ένρινη προφορά πάει περίπατο, ή μάλλον... τάρκα! Ο **Ευάνγελος** είναι... δεδομένος, ο **Βανγέλης** έτσι κι έτσι, αλλά άμα βάλουμε **ν** στον **Βαγγέλη** θα φάμε ξύλο!

Και πώς λέμε μαδάμι
τις ξένες λέξεις;

Και πώς λέμε μαδάμ τις ξένες λέξεις;

Εδώ τα πράγματα είναι απλά... Αν ξέρετε ποιες είναι (;!) οι ξένες λέξεις και πώς γράφονται στη γλώσσα τους. Άρα ίσως δεν είναι τόσο απλά! Γενικώς, εκφέρονται όπως γράφονται εκτός αν η πολύχρονη παρουσία τους στη γλώσσα μας τις έχει «εξελληνίσει» (κλίνονται δηλαδή στην ελληνική γλώσσα), μετατρέποντας το **mp** σε **mb** και το **nt** σε **nd**, όπως π.χ.:

καμβάνα	παρότι είναι από το	campana	Ιταλικά
κάμπος	παρότι είναι από το	campus	Λατινικά
λάμπα	παρότι είναι από το	lampada ¹	Ιταλικά
πανδελόνι	παρότι είναι από το	pantaloni	Ιταλικά
ρομανδικό	παρότι είναι από το	romantique	Γαλλικά
ταλέντο	παρότι είναι από το	talento ¹	Ιταλικά
τσάντα	παρότι είναι από το	canta	Τουρκικά
φαντάρος	παρότι είναι από το	fantaria	Βενετσιάνικα
χούντα	παρότι είναι από το	junta	Ισπανικά

Υπάρχουν όμως και εξαιρέσεις, όπως η **ταμπέλα** (και όχι **ταμβέλα**), ο **τσαμπουκάς** (και όχι **τσαμβουκάς**) και άλλες λέξεις που παρότι είναι πολύ γνωστές, δεν έχουν εξελληνιστεί ηχητικά. Τα γράμματα **b**, **d**, **g**, όταν είναι μόνα τους, προφέρονται πάντα «άρρινα» στις ξένες γλώσσες. Άρα διαβάζουμε ό,τι είναι γραμμένο. Το **βίντεο** δηλ. ακούγεται **βίδεο** (**video**) και όχι **βίντεο** όπως με ιδιαίτερη σπουδή εκφέρουν κάποιοι για να δείξουν εκπαιδευμένοι! Πάντως, ειδικότερα τις ξένες λέξεις, ο καθένας μας τις εκφέρει ανάλογα με τις γνώσεις και τις αντιλήψεις του.

Ας δούμε μερικά επιλεγμένα παραδείγματα με «**άρρινη**» **προφορά**, για να δείξουμε τον πλούτο των γλωσσών που αφήνουν το χνάρι τους στη δική μας.

¹ Πιθανό αντιδάνειο από την ελληνική γλώσσα.

αβοκάδο	γιατί είναι	avocado	Ισπανικά
αλέγρο	γιατί είναι	allegro	Ιταλικά
βίντεο	γιατί είναι	video	Αγγλικά
γλόβος	γιατί είναι	globo	Ιταλικά
ζβάγο	γιατί είναι	zhivago	Ρωσικά
ζγοιλό	γιατί είναι	gigolo	Γαλλικά
ίν-τριγκα	γιατί είναι	intriga	Ισπανικά
κελεβία	γιατί είναι	kelebia	Αραβικά
κιβούτς	γιατί είναι	kibbutz / gibbus	Αγγλικά / Εβραϊκά
κουραπιές	γιατί είναι	kurabiye	Τουρκικά
λίβιδο	γιατί είναι	libido	Λατινικά
λόβι	γιατί είναι	lobby	Αγγλικά
μαδάμ	γιατί είναι	madame	Γαλλικά
μαρμάγα	γιατί είναι	merimage ¹	Αλβανικά
μοδέλο	γιατί είναι	modello	Ιταλικά
μπαλάδα	γιατί είναι	ballade	Γαλλικά
ντεσιβέλ	γιατί είναι	decibel	Γαλλικά
ντόβρος	γιατί είναι	dobr	Σλαβικά
πεδάη(ι)	γιατί είναι	pedale ¹	Γαλλικά
ρέβελος	γιατί είναι	rebelle	Γαλλικά
ροβότ	γιατί είναι	robot	Τσεχικά
σαβοτάζ	γιατί είναι	sabotage	Γαλλικά
σλόγαν	γιατί είναι	slogan	Αγγλικά
στούδιο	γιατί είναι	studio	Ιταλικά
ταβακιέρα	γιατί είναι	tabacchiera	Ιταλικά
ταβού	γιατί είναι	taboo	Αγγλικά
τζάβα	γιατί είναι	caba	Τουρκικά
τσαβουκάς	γιατί είναι	sabika	Τουρκικά

¹ Πιθανό αντιδάνειο από την ελληνική γλώσσα.

τσαδίλα	γιατί είναι	cedilo	Σλαβικά
τσαδόρ	γιατί είναι	cador	Αραβικά
φάβρικα	γιατί είναι	fabbrica	Ιταλικά
χαβά(έ)ρι	γιατί είναι	haber	Τουρκικά

Ας δούμε και μερικά παραδείγματα με **ένρινη προφορά**, επιλεγμένα και αυτά: Σημειώνουμε ότι η ένρινη προφορά στα γράμματα **b, d, g**, στις ξένες γλώσσες, προϋποθέτει ότι πριν από αυτά υπάρχουν το **m** ή το **n**.

εμβάργκο	γιατί είναι	embargo	Αγγλικά
ζαμβόν	γιατί είναι	jambon	Γαλλικά
καραμβόλα	γιατί είναι	carambola	Ισπανικά
κρεσένδο	γιατί είναι	crescendo	Ιταλικά
μαρένγα	γιατί είναι	meringa	Ιταλικά
μπαμπού	γιατί είναι	bamboo/u	Γαλλικά / Μαλαιικά
μπόμβιρας	γιατί είναι	bombero	Ιταλικά
μπομπονιέρα	γιατί είναι	bonbon	Γαλλικά
ομπρέλα	γιατί είναι	ombrella ¹	Ιταλικά
πουτίνγα	γιατί είναι	pudding	Αγγλικά
ρανδεβού	γιατί είναι	rendez vous	Γαλλικά
σάνταρ	γιατί είναι	standard	Αγγλικά
τρόμπα	γιατί είναι	tromba	Ιταλικά
τσιμπούσι	γιατί είναι	cumbus ¹	Τουρκικά
τσινγέλι	γιατί είναι	cengel	Τουρκικά
φόνδο	γιατί είναι	fondo	Ιταλικά
χάμβουργκερ	γιατί είναι	hamburger	Αγγλικά

¹ Πιθανό αντιδάνειο από την ελληνική γλώσσα.

Τρεις «ωραίες» περιπτώσεις που δημιουργούν σύγχυση είναι οι λέξεις **βεντέτα**, **τούμπα** και **καμπάνα**:

- Στη **βεντέτα**, όταν πρόκειται για την αντεκδίκηση, τότε η λέξη προέλευσης είναι η ιταλική **vendetta** και πρέπει να εκφέρεται ένρινα: **βενδέτα**. Όταν πρόκειται για τη διασημότητα, τότε η λέξη προέλευσης είναι (πάλι) η ιταλική **vedetta** και πρέπει να εκφέρεται «άρρινα»: **βεδέτα**.
- Στην **τούμπα**, όταν πρόκειται για το αναποδογύρισμα, τότε η λέξη προέλευσης είναι η ιταλική **tumba** και πρέπει να εκφέρεται ένρινα: **τούμπα**. (Στην πραγματικότητα πρόκειται για αντιδάνειο από την ελληνική γλώσσα και τη λέξη **τύμβος**). Όταν πρόκειται για το πνευστό μουσικό όργανο, τότε η λέξη προέλευσης είναι (πάλι) η ιταλική **tuba** και πρέπει να εκφέρεται «άρρινα»: **τούβα**.
- Στην **καμπάνα**, όταν πρόκειται για το σήμαντρο, τότε η λέξη προέλευσης είναι η ιταλική **campana**, η οποία έχει ελληνοποιηθεί (κλίνεται) και πρέπει να εκφέρεται ένρινα: **καμβάνα**. Όταν πρόκειται για τη **μεζονέτα** στην παραλία, τότε η λέξη προέλευσης είναι (πάλι) η ιταλική **cabana** και πρέπει να εκφέρεται «άρρινα»: **καβάνα**.

Κάτι αντίστοιχο για τους πιο ειδικούς στο διεθνές εμπόριο, ή στην τεχνολογία ήχου και εικόνας, συμβαίνει και στη λέξη **ντάμπινγκ**. Όταν πρόκειται για την τακτική πώλησης εμπορευμάτων σε τιμές χαμηλότερες του κόστους, τότε η λέξη προέλευσης είναι η αγγλική **dumping** και πρέπει να εκφέρεται ξεχωρίζοντας ελαφρά τα γράμματα **μ** και **π**, δηλ. **ντάμ-πινγκ** (βλ. παρακάτω παράγραφο). Όταν πρόκειται για την αντιγραφή οπτικοακουστικού μέσου (**δίσκος**, **κασέτα** κλπ.), τότε η λέξη προέλευσης είναι η αγγλική **dubbing** και πρέπει να εκφέρεται «άρρινα»: **ντάβινγκ**.

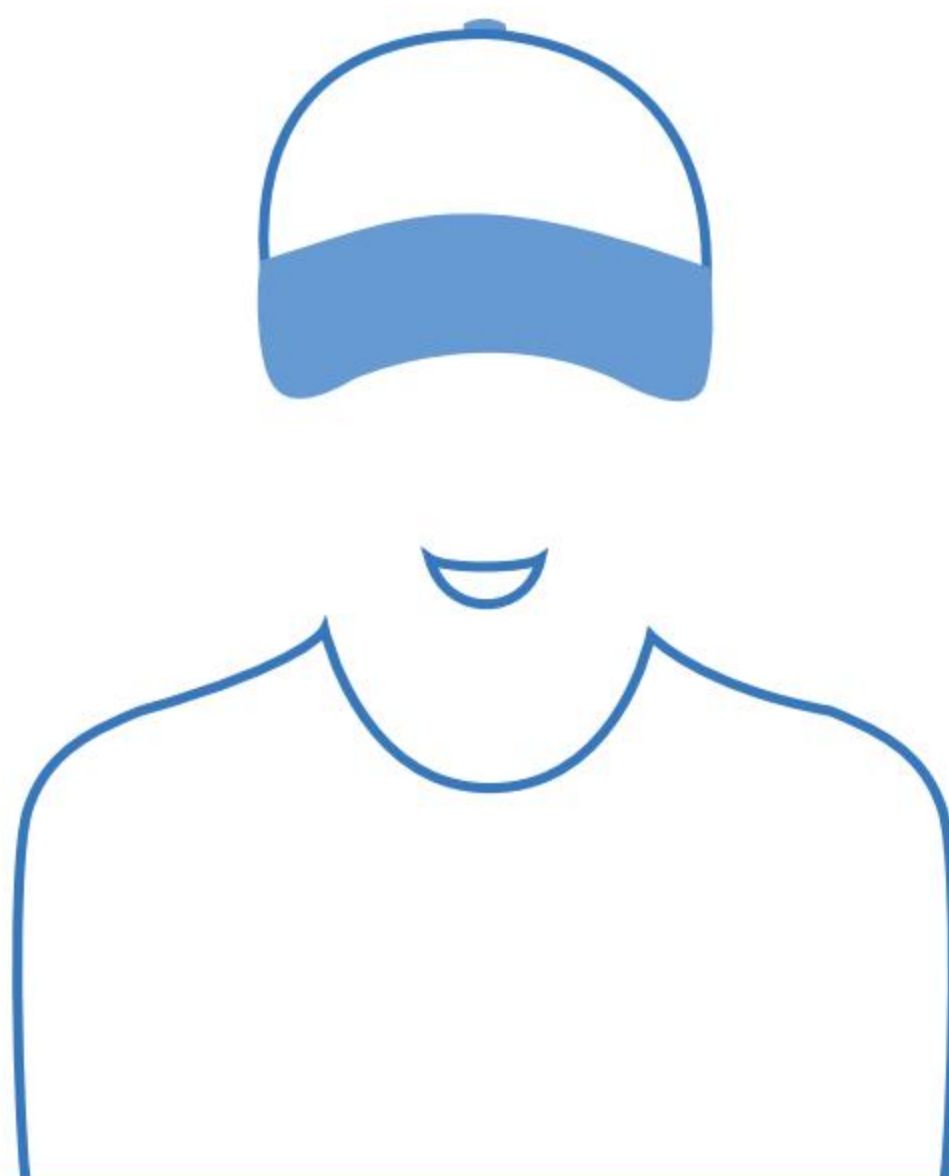
Πώς προφέρονται όμως γενικώς τα συμπλέγματα **nt** και **mp** στις ξενικές λέξεις; Επειδή δεν πρόκειται περί συμπλεγμάτων (όπως στη γλώσσα μας) πρέπει να προφέρονται ξεχωρίζοντας αδιόρατα τα γράμματα.

Παραδείγματα:

αν-τίκα	και όχι	ανδίκα	από το ιταλικό <i>antica</i>
βαμ-πίρ	και όχι	βαμβίρ	από το σερβοκροατικό <i>vampir</i>
καμ-πάνια	και όχι	καμβάνια	από το γαλλικό <i>campagne</i>
κομ-πανία	και όχι	κομβανία	από το ιταλικό <i>compagnia</i>
κομ-πλημέν-το	και όχι	κομβημένδο	από το ιταλικό <i>complimento</i>
ντοκουμέν-το	και όχι	ντοκουμένδο	από το ιταλικό <i>documento</i>
σαμ-πάνια	και όχι	σαμβάνια	από το γαλλικό <i>champagne</i>
ταμ-πόν	και όχι	ταμβόν	από το γαλλικό <i>tampon</i>

Επίσης, το *inter*, πρώτο συνθετικό πολλών λέξεων, προφέρεται πάντα «άρρινα» ως *ίν-τερ* και όχι *ίνδερ*. Και φυσικά το *ίντερνετ* είναι *ίν-τερνετ* και όχι *ίνδερνετ* όπως ακούγεται λανθασμένα από πολλούς.

Γιουρήκα εγείς; Σόου εμείς!

Γιουρήκα¹ εσείς; Σόου εμείς!

Μια σημαντική ...πατριωτική παρατήρηση!

Η προφορά των ξένων λέξεων που, καλώς ή κακώς, χρησιμοποιούμε καθημερινά, δεν είναι σωστό να γίνεται αναπαράγοντας την προφορά της ξένης γλώσσας (συνήθως αγγλικά ή γαλλικά). Βρισκόμαστε στην Ελλάδα και μιλάμε Ελληνικά και η επιτηδευμένη προφορά με στόχο την επίδειξη της γνώσης, συνιστά μάλλον προσβολή στη γλώσσα μας. Και επειδή ίσως για πολλούς μοιάζει αυτονόητο να συμβαίνει αυτό, τότε με την ίδια λογική θα έπρεπε να λέμε με την αντίστοιχη ρωσική, αραβική, τουρκική, κινεζική και λοιπές προφορές τις λέξεις που προέρχονται από τις αντίστοιχες γλώσσες. Το κάνουμε; Όχι! Μήπως Άγγλοι, Γάλλοι... Πορτογάλλοι, λένε με ελληνική προφορά τις χιλιάδες ελληνικές λέξεις που έχουν στο λεξιλόγιό τους; Όχι! Ας λέμε λοιπόν **σόου** και όχι *show* (με το παχύ *sh*), **ρεζερβουάρ** και όχι *reservoir* (με το έντονο γαλλικό *r*!), **μάρκετινγκ** και όχι *marketing* (τραβώντας το *a* με αμερικανική προφορά!). Από την άλλη, δεν πρέπει να φοβόμαστε τις ξένες λέξεις. Όπως σημειώνει ο Νικόλαος Ανδριώτης στο βιβλίο του «Η ιστορία της Ελληνικής γλώσσας»: «Οι ξένες λέξεις είναι η μοίρα όλων των καθηλιεργημένων γλωσσών και δεν υπάρχει κανένας λόγος να περιφρονούνται, όταν μάλιστα έχουν γίνει κοινό κτήμα του λαού, όταν έχουν υποστεί πλήρη γραμματική αφομοίωση από τη γλώσσα μας και όταν είναι σημασιολογικά αναντικατάστατες».

¹ Γιουρήκα = Eureka = Εύρηκα!

Πριν γκρίνεις, διάβασε!

Αν μετά τις μονοσύλλαβες λέξεις: *μην, σαν, πριν, δεν, αν, (σ)το(ω)ν, (σ)την*¹ ακολουθεί λέξη² που αρχίζει από *κ, π, τ, ξ* (ή *κσ*), *ψ* (ή *πσ*), τότε το αρχικό γράμμα αυτών των λέξεων προφέρεται αντίστοιχα σαν *g, b, d, gζ, bζ*.

Παραδείγματα:

αν δρέχεις	δεν γζέρω	δεν βαύω	δεν δρίβω
μην γάθεσαι	μην γζύνεσαι	μην δρώτε	μην bζαρεύεις
πριν γάψεις	σαν γζύηλο	σαν bas	σαν δότε
στην βάτρα	στην bζάθα	τον gaηό	τον bζέηλουν

... και ναι, ακούγεται το ίδιο αν πεις την *πείρα*, την *πήρα* και την... *μπίρα*!

Το ανωτέρω περιγράφει το φαινόμενο της αφομοίωσης των ρινικών συμφώνων στα όρια λέξεων, όπως λέγεται. Δηλ. τα ρινικά σύμφωνα στη ροή του προφορικού λόγου τείνουν να αφομοιώνονται με το σύμφωνο που ακολουθεί ως προς το σημείο της άρθρωσης. Έτσι, πριν από χειηικά σύμφωνα, τρέπονται σε χειηικά, πριν από ουρανικά, σε ουρανικά και πριν από υπερωικά, σε υπερωικά (βλ. Σελ. 79).

Σημειώνουμε ότι το τελικό *ν* των πολυσύλλαβων λέξεων καθώς και των ρημάτων δεν επηρεάζει το αρχικό *κ, π, τ, ξ, ψ* των επόμενων λέξεων.

Παραδείγματα:

ανθρώπων περίεργων	και όχι	ανθρώπων beρίεργων
έκαναν τόπο	και όχι	έκαναν dόπο
έτρωγαν ψωμί	και όχι	έτρωγαν bζωμί
πανέμορφων κοριτσιών	και όχι	πανέμορφων gorιτσιών
περισσότερων ξωτικών	και όχι	περισσότερων gζωτικών

¹ *Μηνσανπριν Δενανστον* (σαν δύο περίεργες λέξεις... για να το θυμόμαστε).

² Αν φυσικά δεν μεσολαβεί παύση.

Πού βρέθηκε
το ζήμια
στον αζβέστη;

Πού βρέθηκε το ζ μέσα στον αζβέστη;

Το σ στην αρχή, ή στη μέση μιας λέξης, όταν ακολουθείται από β, γ, δ, η, μ, ν, ρ (ηχηρά σύμφωνα), ή σύμπληγμα (μπ – γκ – ντ) μετατρέπεται και προφέρεται σαν ζ.

β	αζβέστης	πυροζβέστης	ζβήνω	ζβούρα
γ	προζγείωση	ζγουρός		
δ	δειζδωση	προζδίδω	προζδοκία	
η	δυζηξία	δύζηηπος	πρόζηηψη	
μ	κηάζμα	κόζμος	ποηηαπηηαζηαζμός	ζμαράγδι
ν	δυζνόπηο	προζνήωση		
ρ	ειζροή	προζρόφηση		

- Εξαίρεση αποτελεί το **Μαράσηιο** (και όχι **Μαράζηιο**) γιατί προέρχεται από το όνομα **Μαρασήης** (αν και προσωπικά δεν καταλαβαίνω γιατί να μην τον φώναζαν **Μαραζήη!**).
- Στις ξένες λέξεις προφέρεται κατά κανόνα το σ ακολουθώντας τον τρόπο εκφοράς της γλώσσας προέλευσης: **Σηοβενία, Ισηανδία, Σρι Λάνκα, Όσηο, σηόγκαν, σνίτσηη, σνομπ, κισμέτ, Ισηάμ, Σηήμαν.**

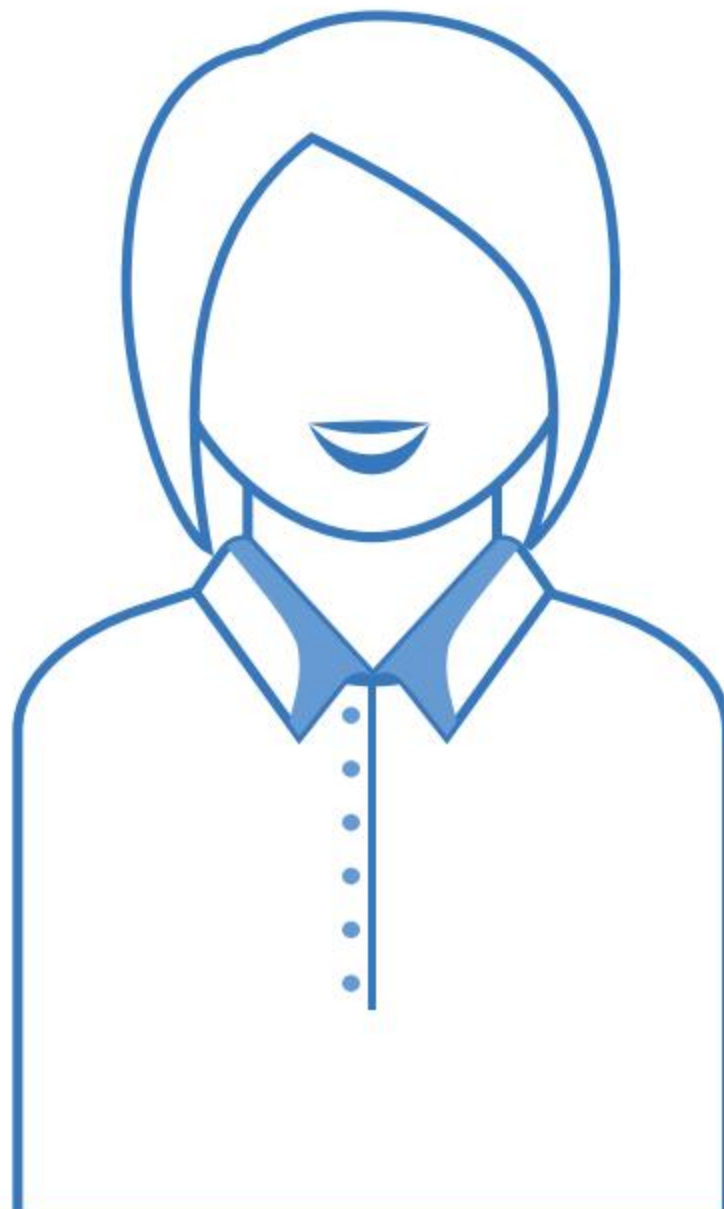
Το τελικό s σε **μονο-**, **δι-** και **τρισύλλητες** λέξεις προφέρεται σαν ζ όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από β, γ, δ, η, μ, ν, ρ, γκ, μπ, ντ.

άπειρεζ μπογιές	αζ μπουν	μικρόζ γορίηας	ποηηέζ γίδες
στουζ δύο	στουζ γονείς	τηζ νέας	τουζ βρίζουν
τουζ γκαβούς	τουζ ηέω	τουζ ντόπιους	τουζ ρωτώ

Στις **ποηυσύλλητες** λέξεις παραμένει η εκφορά του s, π.χ.: **εκηηηκητικός μουσικός** και όχι **εκηηηκηκόζ μουσικός**.

Κανόνας: Το σύμφωνο σ, s μετατρέπεται σε ζ σε ομαές συνθήκες προφορικού λόγου πριν από ηχηρά σύμφωνα. Αυτό συμβαίνει είτε στην αρχή λέξης, είτε στο μέσο, είτε και στα όρια λέξεων (Προσοχή: Αν δεν μεσοηαβεί παύση).

Εφ - τυχισμένο
μαζί, δίφθοσσοι!

Εφ – τυχισμένοι μαζί, δίφθογγοι¹!

Το **υ** και στο **αυ** και στο **ευ** μετατρέπεται σε **β** όταν ακολουθεί φωνήεν ή ηχηρό σύμφωνο² και **φ** όταν ακολουθεί άηχο σύμφωνο³. Για τους φυσικούς ομιλητές των ελληνικών, αυτός και ο παρακάτω κανόνας είναι αυτονόητοι.

Παραδείγματα:

Αύγουστος	ακούγεται	Άβγουστος
αύριο	ακούγεται	άβριο
ευλογία	ακούγεται	εβλογία
εύρωστος	ακούγεται	έβρωστος

αστροναύτης	ακούγεται	αστρονάφτης
ευτυχία	ακούγεται	εφτυχία
ευχαριστώ	ακούγεται	εφχαριστώ
Ποηλυδεύκης	ακούγεται	Ποηλυδέφκης

Το **υ** στο **ευ**, δεν προφέρεται όταν ακολουθεί **β** ή **φ**, γίνεται δηλαδή άφωνο⁴.

Εύβοια	ακούγεται	Έβοια
ευφορία	ακούγεται	εφορία
ευφράδεια	ακούγεται	εφράδεια
ευφυής	ακούγεται	εφυής

¹ Εδώ έχουμε πραγματικά δύο φθόγγους, **αβ**, **αφ**, **εβ**, **εφ** –εκτός από τα άφωνα– αν και ως δίφθογγοι ορίζονται πια οι συνδυασμοί φωνηέντων **αν**, **αι**, **ον**, **οϊ**.

² γ, β, δ, μπ, ντ, γκ, γγ, ζ, τζ, η, μ, ν, ρ.

³ κ, π, τ, χ, φ, θ, σ, τσ.

⁴ Ειδικά στις λέξεις που το **φ** ακολουθεί τη δίφθογγο, δίνουμε αδιόρατα λίγο περισσότερο χρόνο στο **φ**, π.χ. **εφφορία**, **εφφυής**.

Χάβατε κι εσείς το π;
Κοίτα σύμπτωση!

Χάσατε κι εσείς το π; Κοίτα σύμπτωση!

Το π ανάμεσα στα σύμφωνα μ και τ δεν ακούγεται, γίνεται δηλαδή και αυτό άφωνο¹.

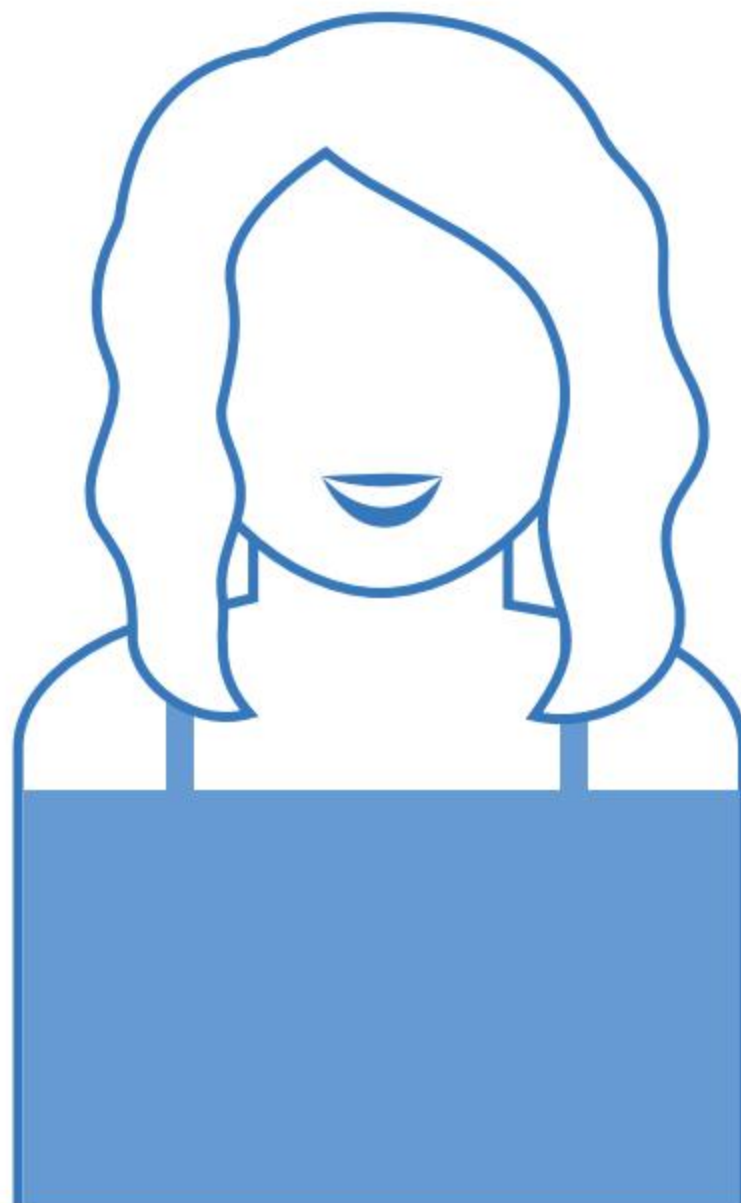
Παραδείγματα:

άμεμπος	ακούγεται	άμεμπος
καμπήρας	ακούγεται	καμήρας
λαμπήρας	ακούγεται	λαμήρας
παραπεμπτικό	ακούγεται	παραπεμτικό
Πέμπτη	ακούγεται	Πέμη
πεμπτουσία	ακούγεται	πεμτουσία
σύμπτωση	ακούγεται	σύμπτωση

Και σε αυτή την περίπτωση, οι φυσικοί ομιλητές της ελληνικής γλώσσας «εξοβελίζουν» εύκολα το π! Εύκολα; Πάντα; Όλοι; Πάμε στην υποσημείωση...

¹ Υπάρχουν και απόψεις που θεωρούν ότι και η εκφορά του π, είναι κι αυτή σωστή, αλλά προσωπικά δεν μου ακούγεται καλά στο αφτί.

Τέρμα τα φου, φου!
Αρχίστε
τις κάμψεις!

Τέρμα τα ψου, ψου! Αρχίστε τις κάμψεις!

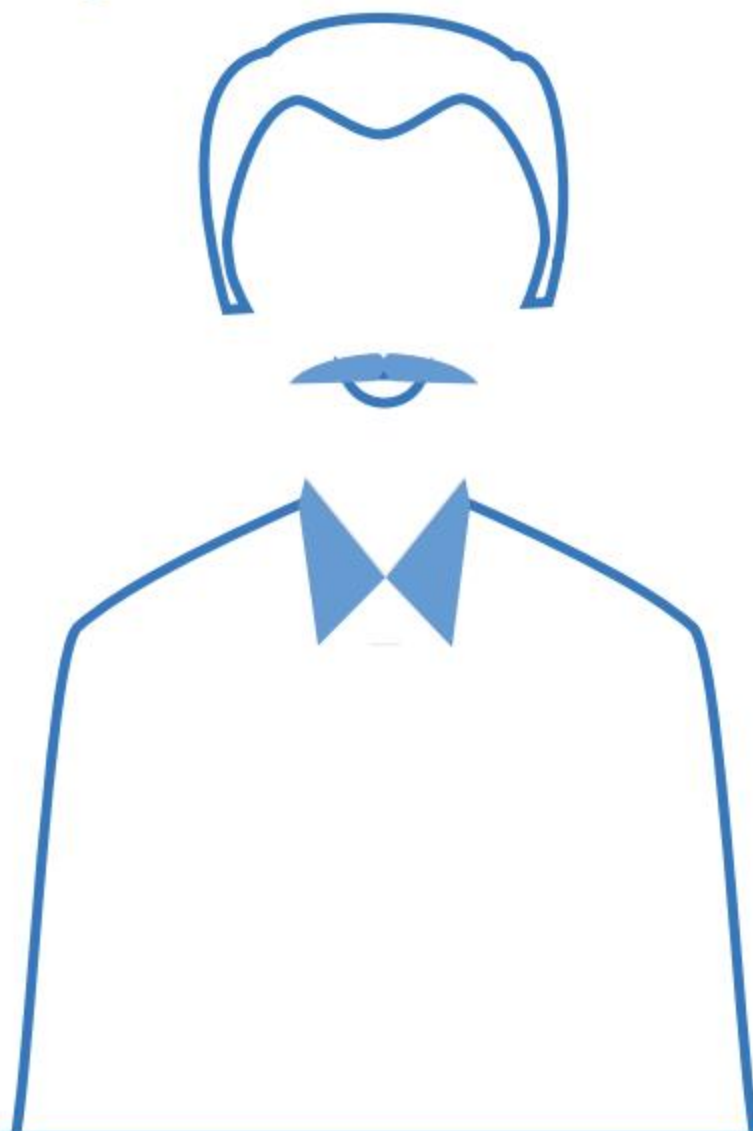
Σε συνέχεια της... εξαφάνισης του π στην προηγούμενη ενότητα, έχουμε το π να χάνεται και ως πρώτο στοιχείο του ψ (πσ) όταν προηγείται το μ. Μένει δηλαδή μόνο του το σ, ή αλλιώς το ψ μετατρέπεται σε σ.

Στην πραγματικότητα, κατά τη διαδοχή της εκφοράς από το μ στο σ, περνάμε όλως ανεπαισθήτως από το π. Στη **λήμψη**, αυτό φαίνεται να είναι λίγο πιο... φωτεινό! Δοκιμάστε το!

Παραδείγματα:

κάμψη	ακούγεται	κάμση
κομψός	ακούγεται	κομσός
λήμψη	ακούγεται	λήμση
Σαμψών	ακούγεται	Σαμσών

Τίνος είναι βρε γυναίκα
τα παιδχιά;

Τίνος είναι βρε γυναίκα τα παιδγιά;

Όλα τα... παιδγιά, είναι ελληνικά! Μην μας τρομάζει η πραγματικότητα της προφορικής μας γλώσσας, η οποία μπορεί όμως να μας εκπλήσσει! Κυρίως όταν ακούσουμε προσεκτικά φθόγγους που σωστά ήέμε σε κάποιες λέξεις. Ας γνωρίζουμε, λοιπόν, ότι στις καταλήξεις *ια, ιες, ιο(s), ιου(s)*¹ ισχύουν τα εξής:

1. Όταν προηγούνται τα **β, δ, ρ** (νηηρά εξακολουθητικά)² προστίθεται το νηηρό εξακολουθητικό **γ** (ακούγονται δηλ.: *για, γιες, γιος, γιου*).

Παραδείγματα:

βραδιές	ακούγεται	βραδγιές
κουνάβια	ακούγεται	κουνάβγια
ηαδιά	ακούγεται	ηαδγιά
μουριά	ακούγεται	μουργιά
οηόιδιος	ακούγεται	οηόιδγιος
παιδιά	ακούγεται	παιδγιά
σκηαβιά	ακούγεται	σκηαβγιά
ψάρια	ακούγεται	ψάργια

Η λέξη *καινούργιος* δεν έχει σχέση με τον κανόνα (προέρχεται από το ρήμα *καινουργώ* = ξεκινώ κάτι νέο, και όχι από το *καινούριος* – δεν δικαιολογείται ετυμολογικά). Η λέξη προσφέρει... από σπόντα, την νηητική διάσταση που έχουν οι συγκεκριμένες λέξεις στην εκφορά τους.

... και, ναι, κάνει ρίμα ο *γιος* και ο *κορ(γ)ιός*

¹ Ανήκουν στις ηεγόμενες καταχρηστικές διφθόγγους (βλ. Σελ. 21).

² βλ. Σελ. 79.

2. Όταν προηγούνται τα **θ, φ** (άνχα εξακολουθητικά)¹, **π, τ** (άνχα στιγμιαία)¹ προστίθεται το άηχο εξακολουθητικό **χ** (ακούγονται δηλ.: **χια, χιες, χιος, χιου**)².

Παραδείγματα:

κολλοκυθιά	ακούγεται	κολλοκυθ χ ιά
κουνούπια	ακούγεται	κουνούπ χ ια
μάτια	ακούγεται	μάτ χ ια
ξανθιές	ακούγεται	ξανθ χ ιές
πάπιες	ακούγεται	πάπ χ ιες
ράφια	ακούγεται	ράφ χ ια
φωτιά	ακούγεται	φωτ χ ιά
χωράφια	ακούγεται	χωράφ χ ια

Το **χ** είναι **χ** (!) και όχι **γ** όπως μπορεί να ακούγεται λανθασμένα σε κάποια αφτιά, μέχρι να ειπωθεί ελεύθερα και να ακουστεί καθαρότερα: π.χ. στη λέξη **κουνούπια**, προσωπικά ακόμα μπερδεύομαι! Αν θέλετε όμως ένα ωραίο παράδειγμα δοκιμάστε να τραγουδήσετε το ρεφρέν από το γνωστό άσμα: «**Συννεφιές, συννεφιές, όταν δε σε βλέπω, έχω ακεφιές!**» για να δείτε πώς «εμφανίζεται» αβίαστα στο στόμα σας το **χ** (!) επιβεβαιώνοντας με όμορφο τρόπο τη ρίμα! (**συννεφ**χ**ιές, ακεφ**χ**ιές**).

Για να προβληματιστούμε ακόμη περισσότερο, οι **συννεφιές** και οι **ακεφιές** ακούγονται στην τελευταία τους συλλαβή όπως και στη λέξη **ευχές** (!) όπου παρεισφρέει το **ι** ως παρασιτικός φθόγγος (βλ. Σελ. 24) και κάτι τέτοιο

¹ Βλ. Σελ. 79.

² Στην κυπριακή διάλεκτο προφέρονται ως **κια, κιες, κιος, κιου**. Π.χ. το «**να πιω**» ακούγεται «**να π**χ**ιω**» στα Ελληνικά και «**να π**κ**ιω**» στα Κυπριακά.

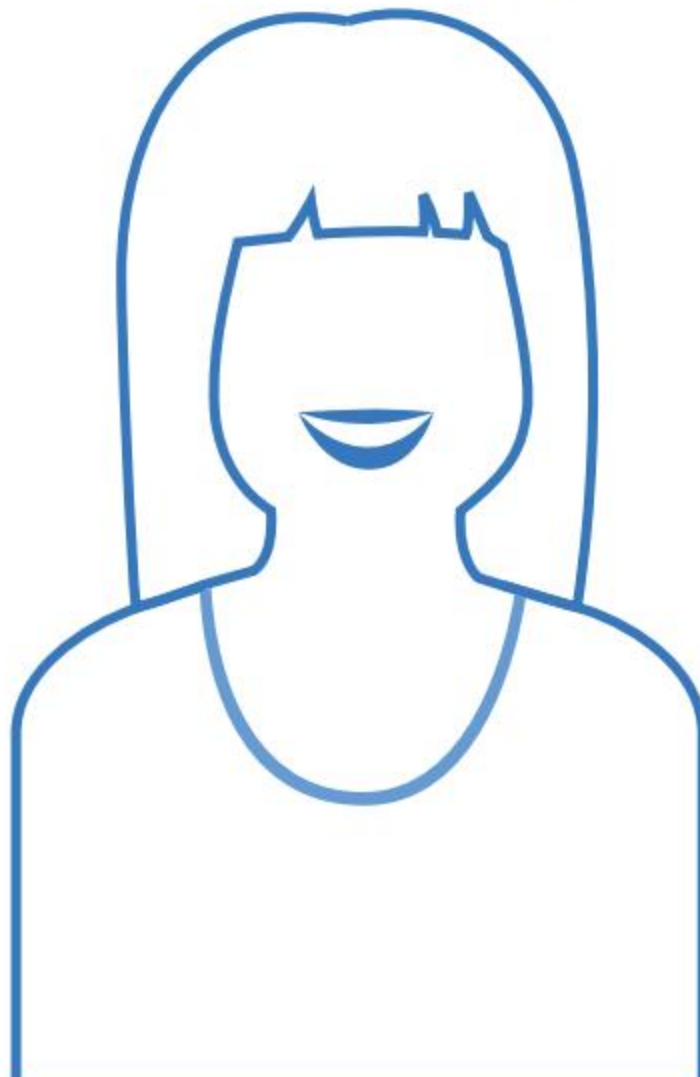
φαίνεται και αν καταγραφεί η φωνή σε αναλυτή ήχου... για τους πολλούς ψαγμένους!

Να πούμε επίσης ότι το φαινόμενο που περιγράψαμε μπορεί να συμβαίνει, όχι μόνο στην κατάληξη, αλλά και μέσα στη λέξη, όπως π.χ. στη λέξη αδ(γ)ιάβαστος, αλλά όχι σε όλες τις λέξεις. Π.χ. δεν συμβαίνει στη λέξη αδιάβλητος. Βλέπετε κάποια διαφορά; Τη ηλογιότητα; Όντως! Και υπάρχει αρκετή συζήτηση σε αυτό το θέμα... Αλλά ήδη έχουμε περάσει στο φαινόμενο της συνίζησης, που θα δούμε στο επόμενο και μεθεπόμενο κεφάλαιο.

Κανόνας: Ο φθόγγος i, όταν είναι άτονος και ακολουθείται από άλλο φωνήεν, αλληλάζει φωνητική ταυτότητα και προφέρεται παράλληλα με ένα ουρανικό σύμφωνο¹, ανάλογα με το είδος του προηγούμενου συμφώνου: Όταν προηγείται ηχηρό σύμφωνο¹, προφέρεται περίπου σαν γι και όταν προηγείται άηχο σύμφωνο, προφέρεται περίπου σαν χι.

¹ Βλ. Σελ. 79.

... κια, για, λιο,
χιο! Ομιλείτε
την Κινεζική;

... κια, για, λιο, χιο! Ομιλείτε την Κινεζική;

Το *i* (ι, η, υ, ει, οι, υι) όταν δεν τονίζεται σε μία λέξη, έρχεται μετά από *γ, κ, χ, γκ* (υπερωικά), *η, ν, ρ* (γλωσσικά) και αμέσως μετά ακολουθεί φωνήεν, προφέρεται μαζί με αυτό το φωνήεν σαν μία συλλαβή (συνεκφορά ή συμπροφορά).

Λέμε:

βα- <u>ρι</u> ά	και όχι	βα-ρι-ά	
γα- <u>η</u> ιά-ντρα	και όχι	γα-ηι-ά-ντρα	
γιού- <u>ρι</u> α	και όχι	γι-ού-ρι-α	κανονικά: γιούρ(γ)ια
ε- <u>ν</u> ιά	και όχι	ε-νι-ά	
ζά- <u>ρι</u> α	και όχι	ζά-ρι-α	κανονικά: ζάρ(γ)ια
κιά- <u>η</u> ια	και όχι	κι-ά-ηι-α	
ηειώ- <u>ν</u> ω	και όχι	ηει-ώ-νω	
μη- <u>η</u> ιά	και όχι	μη-ηι-ά	
μα- <u>γ</u> κιά	και όχι	μα-γκι-ά	
νοιά- <u>ζ</u> ο-μαι	και όχι	νοι-ά-ζο-μαι	
πα-ρα- <u>γ</u> ιός	και όχι	πα-ρα-γι-ός	
που- <u>η</u> ιά	και όχι	που-ηι-ά	
τε-μπε- <u>η</u> ιά	και όχι	τε-μπε-ηι-ά	
φι-ηά- <u>κ</u> ια	και όχι	φι-ηά-κι-α	
χιό- <u>ν</u> ι ¹	και όχι	χι-ό-νι	

¹ Το χιόνι έχει ίδια φωνητική προσέγγιση με το... χιέρι, όπως λέγαμε στην υποσημείωση της Σελ. 24, με το... διαβολικό *i* που παρεισφρέει.

Οι φυσικοί ομιλητές των Ελληνικών μιλούν με αυτό τον τρόπο, αλλά όσοι διδάσκονται Ελληνικά δυσκολεύονται σε αυτό το σημείο, αν και σε όλες τις γλώσσες υπάρχει το αντίστοιχο φαινόμενο της **συνίζησης**¹, όπως λέγεται (ζούνε... μαζί δηλ. τα δύο φωνήεντα!). Αυτό συμβαίνει γιατί στην ανθρώπινη ομιλία υπάρχει η τάση για διαμόρφωση μίας δομής με συλλαβές που αποτελούνται από σύμφωνο και φωνήεν (ένα κι ένα), οι οποίες να διαδέχονται η μία την άλλη ώστε να αποφεύγεται η χασμωδία².

Η συνίζηση αφορά και στις διφθόγγους: **αν, αι, οη, οι** και σε άλλους συνδυασμούς φωνηέντων (**ει, ηω** κ.ά.) και όχι μόνο στις καταχρηστικές διφθόγγους (**ια, ιε, ιι, ιο, ιυ**).

Κανόνας: Ο φθόγγος **i**, όταν είναι άτονος, ακολουθεί κάποιον υπερωικό ή γλωσσικό φθόγγο (**βλ. Σελ. 79**) και ακολουθείται από άλλο φωνήεν, συμπροφέρεται με το επόμενο φωνήεν με ουρανική προφορά³, ως αποτέλεσμα του φαινομένου της συνίζησης.

¹ Συνίζηση είναι η εκφορά (προφορά) δύο φωνηέντων σε μία συλλαβή (ημιφωνοποίηση ή διφθογοποίηση φωνηέντων). Το φαινόμενο της συνίζησης δεν έχει ξεκάθαρους κανόνες στη γλώσσα μας. Ο ίδιος συνδυασμός φωνηέντων μπορεί άλλοτε να προφέρεται συνιζημένος (οπότε δεν συλλαβίζεται) και άλλοτε ασυνιζητος (οπότε συλλαβίζεται).

² Χασμωδία είναι η διαδοχή των φωνηέντων στον προφορικό λόγο (είτε στην ίδια λέξη είτε σε γειτονικές), η οποία δυσκολεύει την καθαρή τους εκφορά και κατανόηση και είναι ενοχλητική στο αφτί.

³ Η ουρανική προφορά συνίσταται στο ανέβασμα του σώματος της γλώσσας προς τον σκληρό ουρανίσκο.

Προσοχή: Υπάρχει και το αντίθετο! Να «ανακαλύπτουμε» δηλ. τη συνίζηση εκεί όπου δεν υπάρχει. Συνίζηση δεν υπάρχει συνήθως (συνήθως λέμε!) όταν το σύμπλεγμα των δύο φωνηέντων ακολουθεί μετά από δ ή μ.

Λέμε:

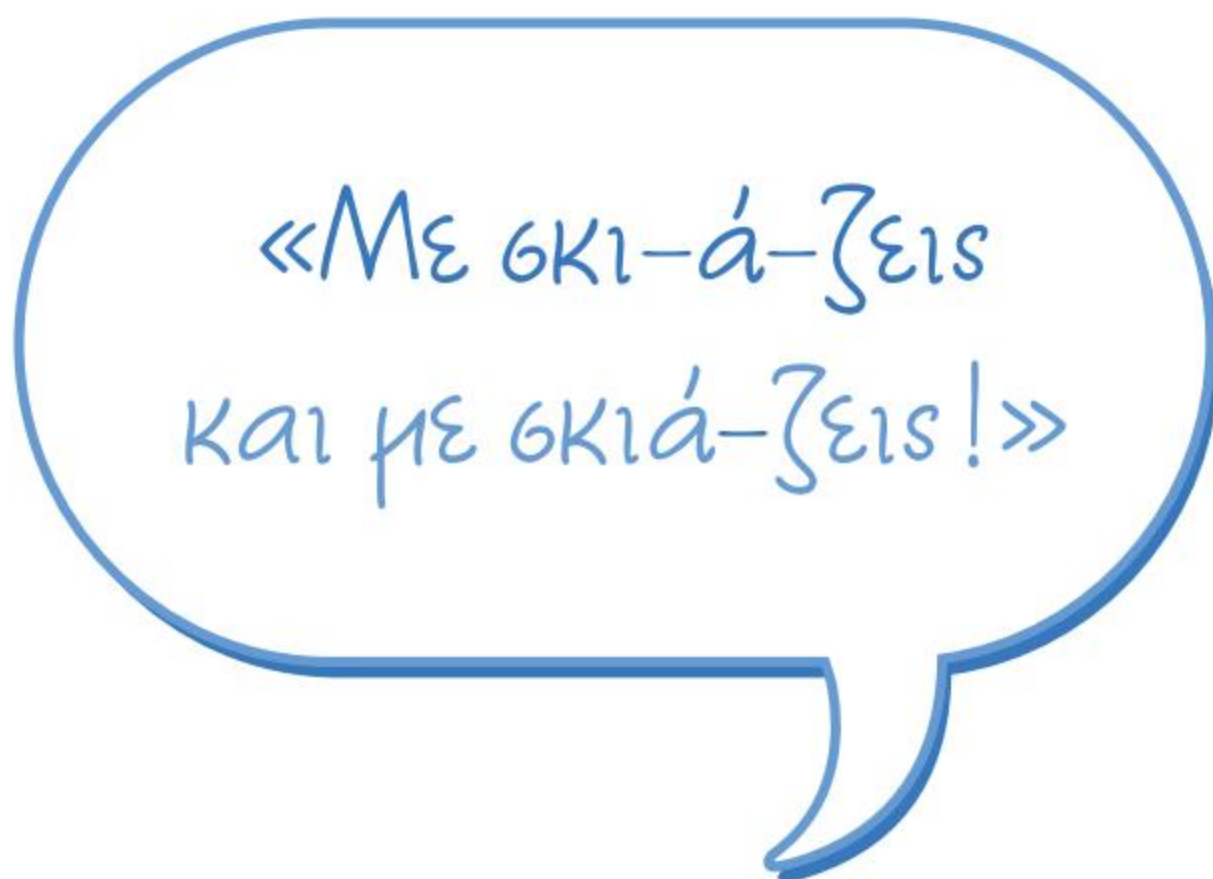
δι-ά-στα-ση	και όχι	δγιά-στα-ση	Αλλά λέμε: δγιά-(β)ο-ηος αδγιά-βα-στος δγια-ηέ-γω Δγιο-νύ-σπς
δι-α-φέ-ρει	και όχι	δγια-φέ-ρει	
Δι-ο-γέ-νπς	και όχι	Δγιο-γέ-νπς	
δι-ότι	και όχι	δγιο-τι	
πα-νε-πι-στή-μι-ο	και όχι	πα-νε-πι-στή-μγιο	
συν-δι-α-ηέ-γο-μαι	και όχι	συν-δγια-ηέ-γο-μαι	
τί-μι-ος	και όχι	τί-μγιος	

Επίσης, έπειτα από δύο σύμφωνα το δεύτερο των οποίων είναι το ρ:

α-γρι-ά-δα	και όχι	α-γριά-δα
Α-δρι-α-τι-κή	και όχι	Α-δρια-τι-κή
μη-τρι-ά	και όχι	μη-τριά
πε-τρι-ά	και όχι	πε-τριά

Και στις λέξεις - επαγγέματα που δηλώνουν παραγωγή:

η-θο-ποι-ός	και όχι	η-θο-πχοιός
ε-πι-πηλο-ποι-ός	και όχι	ε-πι-πηλο-πχοιός

«Με σκι-ά-ζεις και με σκιά-ζεις!»

Σε συνέχεια του προηγούμενου κεφαλαίου, περί συνιζήσεως, ο έμπειρος συνομιλητής θα απαντούσε στον κύριο που... μίλησε στον τίτλο του παρόντος κεφαλαίου, ως εξής: «Δηλαδή, θέλεις να πεις πως, και σου κρύβω τον ήλιο, και σε τρομάζω!» Αυτή η διπλή σημασία της λέξης «σκιάζεις» σχετίζεται με την ύπαρξη ή μη, της συνιζήσης. Δηλαδή, οι συνιζημένοι και οι ασυνιζητοί τύποι των λέξεων –μερικές φορές– διαφέρουν ως προς τη σημασία τους και γι’ αυτό πρέπει να δίνουμε προσοχή στην εκφορά τους.

Λέμε:

ά-δεια (αδειανή)	αηλιά	ά-δει-α (διακοπή)
α-κρί-βεια (ψηλές τιμές)	αηλιά	α-κρί-βει-α (σωστή μέτρηση)
βιά-ζο-μαι (είμαι βιαστικός)	αηλιά	βι-ά-ζομαι (μου ασκούν βία)
βιος (περιουσία)	αηλιά	βί-ος (ζωή)
έ-ννοια (νοιάξιμο)	αηλιά	έ-ννοι-α (νόημα)
ή-πια (αόριστος του πίνω)	αηλιά	ή-πι-α (με πραότητα)
ήλό-για (κουβέντες, λέξεις)	αηλιά	ήλό-γι-α (έντεχνα, καλλιιεργημένα)
μα-ήλιά-κια (λίγα μαηλιά)	αηλιά	μα-ήιά-κι-α (τα θαλασσινά ζώα) ¹
μοιά-ζω (φαίνομαι ίδιος)	αηλιά	μι-ά-ζω (μοηύνω) ¹
ποιον (ποιον είδες;)	αηλιά	ποι-όν (το ποιόν του ανθρώπου)
σκιά-ζω (τρομάζω)	αηλιά	σκι-ά-ζω (κάνω σκιά)
Με συνιζηση		Χωρίς συνιζηση

¹ Στον γραπτό λόγο, βοηθάει και η ορθογραφία στην αναγνώριση του νοήματος της λέξης.

Φυσικά στα παραδείγματα της πρώτης στήλης παρεισφρέουν στη φωνητική απόδοση τα γνωστά από προηγούμενο κεφάλαιο εξακοήθητικά γ και χ . Έχουμε δηλαδή *άδγεια, ακρίβγεια, βγιος, βγιάζομαι, ήπχια*.

Επίσης, ο τονισμός μάς βοηθάει να καταλάβουμε –σε κάποιες περιπτώσεις– αν υπάρχει συνίζηση ή όχι.

Λέμε:

βια	αλλιά	βί-α
δυο	αλλιά	δύ-ο
θεια	αλλιά	θεί-α
μια	αλλιά	μί-α
στην υ-γείά μας	αλλιά	εις υ-γεί-αν
Με συνίζηση		Χωρίς συνίζηση

Η συνίζηση φυσικά δεν δηλώνεται με γραπτό τρόπο, αν και έχει συζητηθεί πρόταση να μπαίνουν διαλυτικά πάνω από τα ασυνίζητα ι (π.χ. να γράφουμε *ῖλόγια έκφραση*). Επίσης ο ποιητής και πεζογράφος Γιάννης Βηλιάρης χρησιμοποιούσε για τον φθόγγο i , μόνο το η , ενώ όταν υπήρχε συνίζηση χρησιμοποιούσε το ι . Θα έγραφε δηλαδή –στις αρχές του 19ου (!) αιώνα– *αιμοδοτική άδνα*, αλλιά *άδια χέρια*! Φυσικά, είχε και άλλες απόψεις για την ορθογραφία της γλώσσας, όπως φαίνεται και στο σύγγραμμά του «Μηκρη ορμηνια για τα γραματα κε ορθογραφνα της ρομενκνης γλωσσας» (1814)!

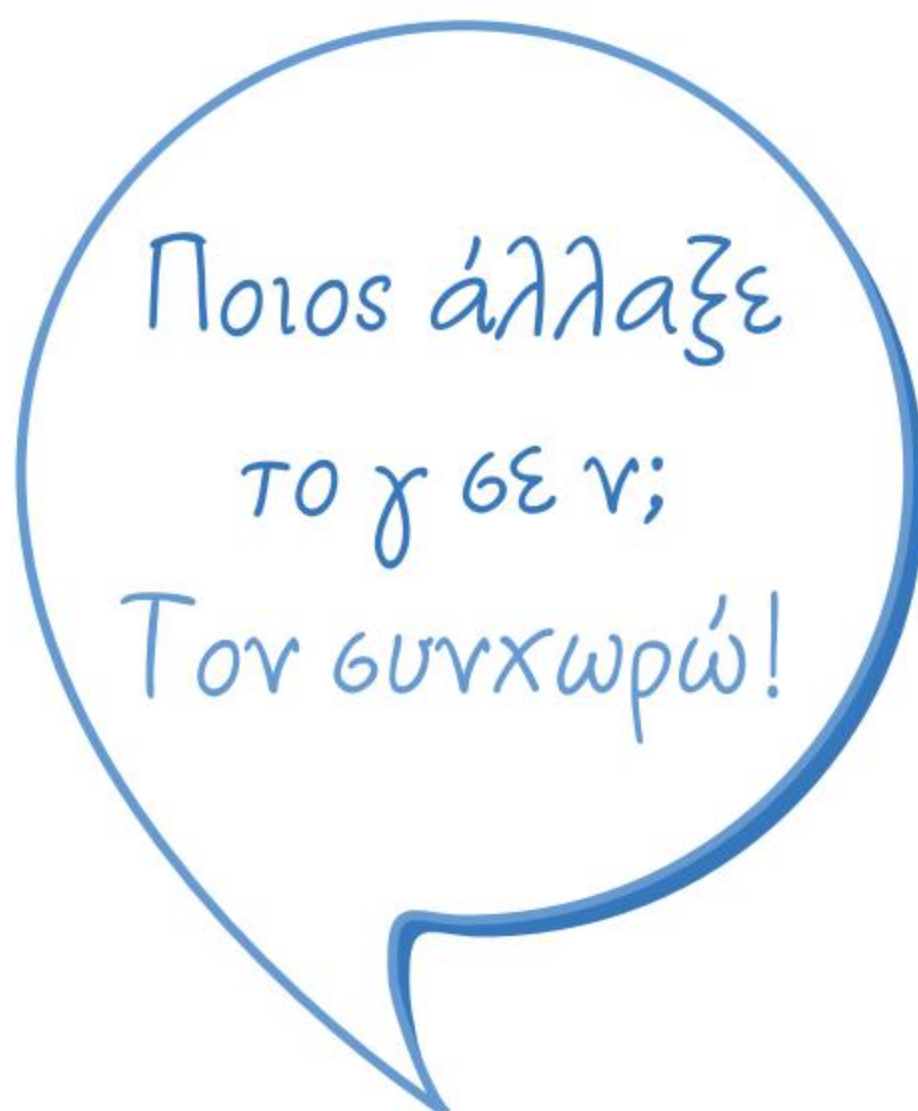
Η συνίζηση αποτελεί τον κανόνα (εμ, τι λήμε σε αυτό το εγχειρίδιο!) στην Κοινή Νεοελληνική, με τις εξαιρέσεις που αναφέραμε στο λόγιο λεξιλόγιο, αλλά απουσιάζει από διάφορα ιδιώματα της γλώσσας μας.

Πάντως, η συνίζηση (μπαίνουμε λίγο στον γραπτό λόγο γιατί έχει ενδιαφέρον) έχει επηρεάσει την ορθογραφία μας σε κάποιες περιπτώσεις¹. Η πιο γνωστή είναι η περίπτωση του θηλυκού των επιθέτων σε **-ύς** που έχει αλλιάξει από **-εία** σε **-ιά**.

Έτσι έχουμε τα δίδυμα:

βαρεία	αλλιά	βαριά (ήττα)
τραχεία	αλλιά	τραχιά (επιφάνεια)
πλητεία	αλλιά	πλητιά (θάλασσα)

¹ Υπάρχει και η άποψη ότι μεσολάβησαν τύποι θηλυκών σε **-έα** (π.χ. *βαρέα, βαθέα, πλητέα*) και στη συνέχεια προέκυψαν οι συνιζημένοι τύποι σε **-ιά**, όπως συνέβη π.χ. στις λέξεις *μηλέα* (μηλιά), *ελαία* (ελιά).

Ποιος άλλαξε το γ σε ν; Τον συνχωρώ!

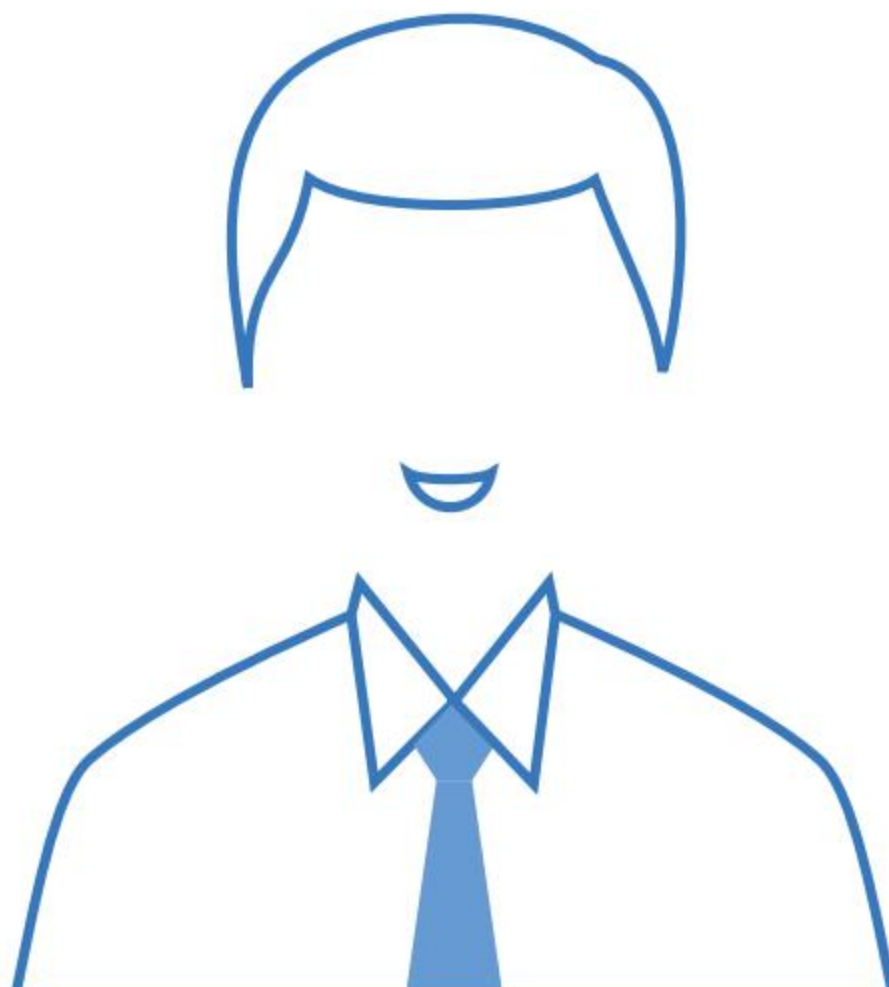
Στο σύμπληγμα γχ, στο μέσο της λέξης, το γ προφέρεται σαν ρινικό - υπερωικό (ουρανικό) ν. Προσοχή: Δεν τοποθετούμε τη γλώσσα μας στη θέση που πρέπει για να προφέρουμε το ν, αλλά αξιοποιούμε την υπερώα και τη μύτη.

Παραδείγματα:

άγχος	ακούγεται	άνχος
εγχείρηση	ακούγεται	ενχείρηση
εγχώριο	ακούγεται	ενχώριο
έλεγχος	ακούγεται	έλεγχος
καγχάζω	ακούγεται	κανχάζω
ηλοχοφόρος	ακούγεται	ηλονχοφόρος
συγχαρητήρια	ακούγεται	συνχαρητήρια
συχωρώ	ακούγεται	συνχωρώ

Μπορείτε να βρείτε τη διαφορά στην εκφορά της λέξης «αγχωθεί», με τις λέξεις «αν χωθεί»; Μπααα!

Κανόνας: Το σύμπληγμα γχ προφέρεται κατά σύμβαση ως νχ (σχεδόν από όλους τους φυσικούς ομιλητές των Ελληνικών) παρότι το ρινικό σύμφωνο ν δεν αναπαριστάται ορθογραφικά (όπως και στα συμπλήγματα γκ και γγ).

Τα βλέπω διπλά! (Πέε' τα μονά!)

Τα συνεχόμενα όμοια σύμφωνα προφέρονται σαν να είναι ένα. Προφανώς, θα μου πείτε¹. Όμως ένα εγχειρίδιο σωστής εκφοράς που σέβεται τον αναγνώστη του, πρέπει να περιλαμβάνει και αυτό τον κανόνα. Άσε που η ιστορία των διπλών συμφώνων έχει και κάποια ενδιαφέροντα παραπανίσια στοιχεία!

Παραδείγματα:

εκκλήσια	ακούγεται	εκλήσια
θάλασσα	ακούγεται	θάλασα
πρόγραμμα	ακούγεται	πρόγραμα
Σάββατο	ακούγεται	Σάβατο

Εξαιρούνται και προφέρονται ανάλογα:

- ▶ Το γγ για το οποίο σημειώσαμε ότι έχει ένρινη προφορά ή προφέρεται νγ σε κάποιες λέξεις (βλ. Σελ. 24 και 25).
- ▶ Κάποιες λόγιες σύνθετες λέξεις στις οποίες δίνεται μια ελάχιστη χρονική αξία ή τονισμός στο πρώτο από τα διπλά γράμματα, π.χ.:
 - εκκεντρικός
 - εκκαθάρισις
 - παμμέγιστος
 - παλθαϊκός.

¹ Στα νότια του μεγάλου μας ελληνικού γλωσσικού χάρτη (Δωδεκάνησα, Κύπρος) διατηρούνται ακόμα στην εκφορά τα διπλά όμοια σύμφωνα.

- ▶ Τα σύμφωνα εκ των οποίων το ένα είναι το τελευταίο και το άλλο το πρώτο σε συνεχόμενες λέξεις, οπότε εκφέρονται ξεχωριστά, με μια αδιόρατη παύση, χωρίς να τα «συνθλίβουμε», π.χ.:
- Εκ-Κερκύρας
- Το μποή-ηερώθηκε
- Ο σκύλος-σηκώθηκε
- Το φερμουάρ-ράγισε.

Η «σύνθλιψη» αφορά και στα όμοια φωνήεντα, γι' αυτό είναι απαραίτητη η μικρή παύση ανάμεσα στις λέξεις, αλλιώς αν πούμε γρήγορα το τμήμα πωλήσεων, μπορεί να ακουστεί σαν τμήμαπολήσεων!

Προσοχή: Τη «σύνθλιψη» δεν τη συγχέουμε με τα καταγεγραμμένα γραμματικά φαινόμενα της **Έκθλιψης**, της **Αποκοπής** και της **Αφαίρεσης** όπου τα φωνήεντα, όντως... εξαφανίζονται και στον γραπτό λόγο (όπου τη θέση τους παίρνουν οι απόστροφοι) και στον προφορικό λόγο (για να αποφευχθεί η χασμωδία).

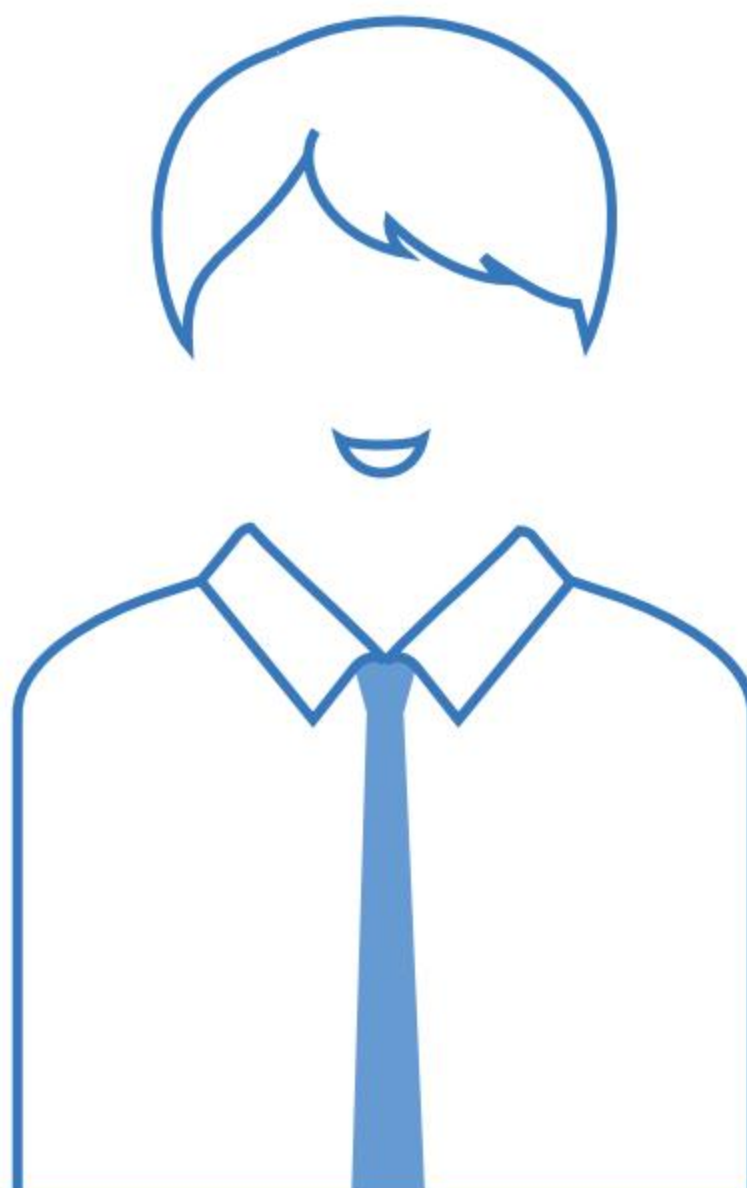
Έκθλιψη: Όταν η λέξη (συνήθως άρθρο, πρόθεση) χάνει το τελικό φωνήεν, στην περίπτωση που η επόμενη αρχίζει από φωνήεν. Π.χ. το «**να το αφήσουμε**» γίνεται «**να τ' αφήσουμε**» και ακούγεται «**ναταφήσουμε**».

Αποκοπή: Όταν η λέξη χάνει το τελικό φωνήεν, στην περίπτωση που η επόμενη αρχίζει από σύμφωνο. Π.χ. το «**φέρε το**», γίνεται «**φέρ' το**» και ακούγεται «**φέρτο**».

Αφαίρεση: Όταν η λέξη χάνει το αρχικό φωνήεν, στην περίπτωση που η προηγούμενη τελειώνει σε φωνήεν. Π.χ. το «σου είπα» γίνεται «σού 'πα» και ακούγεται «σούπα!» (λαχανικών;).

Για την ιστορία, να σημειώσουμε πως τα διπλά σύμφωνα στην Αρχαία Ελληνική, συμβόλιζαν και διπλή προφορά, δηλαδή έναν μακρό φθόγγο. Τα διπλά σύμφωνα ήταν χρήσιμα για τη διαφορετική εκφορά λέξεων που θα τις εκφέραμε σήμερα με τον ίδιο τρόπο, όπως το *όρος* (βουνό) και ο *όρρος* (γλήουτός).

Και να μην ξεχνούμε
την κυπριακήν γλώσσαν!

Και να μην ξεχνούμε την κυπριακή γλώσσα¹!

Αρκεί να... κοτσάρεις ένα τελικό **v** σε όλες τις λέξεις για να φαίνεται ότι μιλάς Κυπριακά. Αν και δεν είναι φυσικά έτσι, τα Κυπριακά (όπως και τα Ποντιακά και σε ένα βαθμό τα γλωσσικά ιδιώματα σε κάποια νησιά μας) έχουν αναφορά στη μεσαιωνική ελληνική γλώσσα όπου υπήρχε (κατά;)χρηση του τελικού **v**². Στην ηπειρωτική Ελλάδα σταματήσαμε να το προφέρουμε σε ορισμένες περιπτώσεις και μέχρι σήμερα έχουν χυθεί... το-**vi** μελάνι για το **vi**! Αν και η περίπτωση του τελικού **v** αφορά περισσότερο τον γραπτό λόγο, έχει τη σημασία του και στον προφορικό λόγο. Γενικώς ο κανόνας του τελικού **v** δεν εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο από όσους γράφουν και μιλάνε Ελληνικά και υπάρχουν αρκετές απόψεις σχετικά με την ισχύ του και αρκετή σύγχυση. Ο παραδοσιακός κανόνας έλεγε πως το τελικό **v** διατηρείται όταν ακολουθεί φωνήεν, ή στιγμιαίο σύμφωνο και σε κάθε άλλη περίπτωση αποβάλλεται. (Στιγμιαία σύμφωνα θεωρούνται τα: **κ, π, τ, γγ, γκ, μπ, ντ, ξ, τζ, τσ, ψ**).

Υπάρχει όμως οδηγία για να παραμένει πάντοτε στον γραπτό λόγο (ανεξαρτήτως, δηλαδή του τι ακολουθεί) το τελικό **v**, στην αιτιατική ενικού του αρσενικού γένους (**τον/στον, έναν**), καθώς και στην προσωπική

¹ Τα *Κυπριακά* φυσικά δεν αποτελούν άλλη γλώσσα. Θεωρείται από τους περισσότερους ερευνητές ότι αποτελούν μια ενδιάμεση κατηγορία ανάμεσα στη *διάλεκτο* (όταν έχουμε μεγάλη γλωσσική απόκλιση που δυσκολεύει την κατανόηση) και το *ιδίωμα* (μικρές γλωσσικές αποκλίσεις). Έτσι ως *διάλεκτοι* χαρακτηρίζονται η Κατωιταλική, η Ποντιακή, η Καππαδοκική και η Τσακωνική και ενδεχομένως η Κυπριακή και η Κρητική, ενώ ως *ιδιώματα* όλες οι άλλες τοπικές παραλλαγές της Κοινής Νεοελληνικής.

² Ο Εμμανουήλ Ροΐδης, ποιητής του τελικού **v**, από τον 19^ο αιώνα, είχε γράψει για «την ανυπέρβλητον απδίαν, την οποία προξενεί ο αδιάλειπτος εις το τέλος των λέξεων του **v** κωδωνισμός».

αντωνυμία (αυτόν) και στο τροπικό επίρρημα σαν. Στον προφορικό λόγο όμως πρέπει να προφέρεται μόνο στις περιπτώσεις που ακολουθούν φωνήεντα ή στιγμιαία σύμφωνα. (Συνήθως!)

Τα παραπάνω είναι πολύ σωστά, αλλιώς θα γράφαμε: «τον Κώστα και το Βασίλη». Αν ακούσουμε όμως την ίδια φράση, δεν φαίνεται να μας ενοχλεί. Δοκιμάστε το!

Το ν επίσης διατηρείται πάντα στο άρθρο των, της γενικής του πληθυντικού.

Δεν μας τα ήετε καλά, μεν, αλλή και τι να κάνουμε δε!

Στους δείκτες της άρνησης (δεν και μην) έχει επίσης υποστηριχθεί από πολλούς ότι στην περίπτωση του δεν, το ν πρέπει πάντα να διατηρείται για να αποφευχθεί τυχόν σύγχυση με το λόγιο μόριο δε, ενώ στην περίπτωση του μην, έχει υποστηριχθεί ότι πρέπει πάντα να αποβάλλεται για λόγους ιστορικής συνέπειας. Ηχητικά, η περίπτωση του μην χωρίς ν, ακολουθούμενο από λέξη που αρχίζει από φωνήεν, κ, π, ή τ, ακούγεται κάπως περίεργα με την εξαίρεση φυσικά των εκφράσεων της αρχαϊζουσας (μη εισενέγκεις) και όταν συνδυάζουμε το μόριο με ονοματικούς τύπους για να δώσουμε το αντίθετο της σημασίας τους (μη ορατό, μη κυβερνητικές οργανώσεις κλπ.).

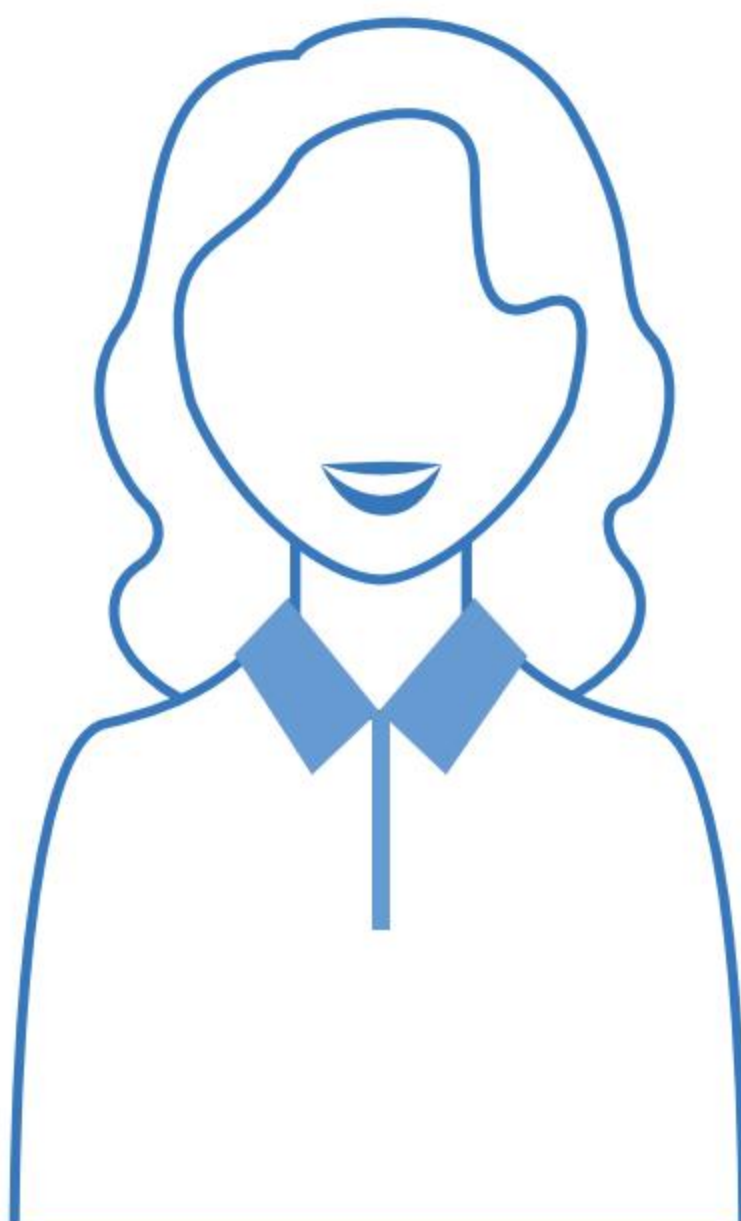
Στην πραγματικότητα (και το θεωρώ σωστό!) εκφέρουμε σχεδόν πάντα το ν όταν θέλουμε να προσδώσουμε έμφαση στα λεγόμενά μας. Αλλιώς δηλ. ακούγεται το «δε θέλω», αλλιώς το «δεν θέλω». Άλλο το «μη πας», άλλο το «μην πας». Αυτό φυσικά οφείλεται στο γεγονός ότι σ' αυτές τις περιπτώσεις ξεχωρίζουμε τις λέξεις, οπότε τις προφέρουμε έντονα και αυστηρά και ίσως με «λόγιο» τρόπο και υπάρχει μεταξύ τους η απαραίτητη παύση, που φυσιολογικά «γεμίζει» με το ν!

Αν δοκιμάσετε να πείτε την παρακάτω φράση, αφενός φιλικά (και μάλλον γρήγορα) και αφετέρου αυστηρά (και μάλλον αργά), μπορείτε να αντιληφθείτε ότι στην πρώτη περίπτωση δεν χρειάζεται το *v*, ενώ στη δεύτερη επιβάλλεται!

«Σου είπα ότι δε(*v*) χρειάζεται να τη(*v*) φέρεις!»

Κάπου εδώ τελειώνει αυτή η σύντομη περιήγησή μας στους «κανόνες» (;) της προφορικής απόδοσης της ελληνικής γλώσσας, με τη βεβαιότητα ότι η δυναμική της και ο πλούτος εκφοράς της μοιάζουν να είναι ανεξάντλητοι και μπορούν να ανατρέπουν... τους «κανόνες»! Γι' αυτό η γλώσσα μας θα εξελίσσεται, θα δέχεται επιδράσεις, θα αλληλάζει κι αυτά που γράφουμε σήμερα ίσως μεθαύριο να μην ισχύουν ακριβώς έτσι...

Άγκνηση βωβτής
εκφοράς

Άσκηση 6ω6τής εκφοράς

Διαβάστε το κείμενο της επόμενης σελίδας χωρίς να προβληματίζεστε για το περιεχόμενό του. Αναρωτηθείτε για τον σωστό τρόπο εκφοράς των λέξεων και των συνδυασμών. Μετά γυρίστε σελίδα και διαβάστε το ίδιο κείμενο με τις κατάλληλες προσθήκες που θα δείτε!

Θα διαπιστώσετε ότι κάποιες προσθήκες σας φαίνονται προφανείς, αλλά δεν τις είχατε συνειδητοποιήσει. Άλλες θα σας εκπλήξουν και με άλλες πιθανόν να διαφωνήσετε. Απαντήσεις όμως υπάρχουν!

Σκεφτείτε ότι πολλοί επαγγελματίες εκφωνητές, όταν έχουν να εκφωνήσουν ασυνήθιστες ή δύσκολες λέξεις, τις γράφουν με τον τρόπο που φαίνονται στο δεύτερο κείμενο¹, που ακολουθεί.

¹ Κάποιοι (μάλλον πιο σωστά) γράφουν τα ευφωνικά *μ* και *ν*, λίγο πιο ψηλά από το επίπεδο της γραμμής: *έ^(M)βορος*, *έ^(N)γλημα*, *α^(N)γούρι*, *συ^(N)γραφέας*, *έ^(N)γαμος*.

Διαβάζετε όπως ξέρετε

Κι εσείς εδώ; Τι σύμπτωση, φώναξε η πριμαντόνα κι εκείνος έμεινε κάγκελο.

Δεν πρόλαβε καν να μιλήσει. Ακούστηκε μόνο ο πνευστός ήχος από την τούμπα.

Ευχαριστώ για τα λουλούδια, συνέχισε αυτή απόκτη. Μήπως να βρισκόμαστε πάλι την Πέμπτη στο συμπόσιο;

Είστε ένα μπουμπούκι, πέταξε το κομπλιμέντο του, ο Βαγγέλης από δίπλα.

Τον κοίταξε τσαντισμένος, καθώς η Σμάρω σαν καλή βεντέτα ξαναμπήκε στα παρασκήνια. Τι πλάσμα ήταν αυτό; Έχετε βγει ραντεβού; Τα συγχαρητήριά μου, του ξαναγκάριξε ο εκκεντρικός κουμπάρος του. Ευφυστάτος!

Εντάξει λεβέντη μου, το εμποδώσαμε! Ως γνήσιος άντρας, την κάνεις κι εσύ κέφι την τραγουδιάρα! Τράβα κάνε καμιά τούμπα!

Ποια ήταν αυτή, Κοσμά; Ήρθε από κοντά η συμβία του. Μάλλον η καλλιτέχνης του καμπαρέ, είπε αδιάφορα.

Αυτό του έλειπε τώρα, ν' ανοίξει και βεντέτα.

Σίγουρα; Ορκίζομαι στο ευαγγέλιο και στις βέρες μας, γέλασε εκείνος.

Την ψηλομύτα τη Σμάρω την είχε γνωρίσει πριν δεκαπέντε ημέρες και πια ο γάμος του, του φαινόταν αγγαρεία. Αν όμως χώριζε την Αντιγόνη θα έμενε στην ψάθα. Η Σμάρω όμως είχε μια λάμψη, υπέροχες γάμπες, τριανταφυλλένια χείλη και μεγάλο ταλέντο... όταν ξεντυνόταν! Όταν είχε έρθει να τον δει στο στούντιο που έκανε την εκπομπή του, της είχε υποσχεθεί συμμετοχή στις νέες του καμπάνιες. Τσίμπησε μια χαρά, αλλιά τώρα ευχόταν να μην την αντικρίσει ξαφνικά. Ήθελε να φύγει, αλλιά η καλή του που τον είχε πάρει χαμπάρι, τον πίεζε για αγκαλιές και βαρκάδα στο φεγγάρι. Η θάλασσα του άρεσε, μόνο όμως για κοθύμπι και ψαροντούφεκο. Από την αλλή, η γυναίκα του τού έλεγε να μην ψαρεύει γιατί ηλιπόταν τα ψάρια. Βιάζετε τη φύση, τούηλεγε με βιάση.

Τον πλησίασε ο παλιός του συγκάτοικος, βιαστικός. Το ξέρεις το ανέκδοτο με τις ξανθιές και τα κουνάβια; Ο Αντρέας μετά την εγχείρηση ήταν όλο καλαμπούρια. Συγγνώμη όχι, του απάντησε και πήγε να πιει αλλήλο ένα ποτήρι σαμπάνια. Ήπιε τον άμπακο.

Γύριζε σαν σβούρα ανάμεσα στον κόσμο, περνούσε καλά, αλλιά έπρεπε να την κάνουν σιγά - σιγά, γιατί περίμενε και η νταντά που κρατούσε τον μπόμπιρα.

Όταν έφτασαν σπίτι είχε χτυπήσει ήδη η κυριακάτικη καμπάνα. Ξάπλωσε δίπλα στην Αντιγόνη και την κοίταξε αγόγγυστα. Μεγάλη ευφορία. Αν ήξερε τα της νέας σχέσης του, θα τούφερνε το αμπαζούρ στο κεφάλι. Δεν είχε όμως άγχος. Δεν κινδύνευε να τον χωρίσει. Όπως κάθε φορά, θα της έπαιρνε ένα λαμπερό κόσμημα και όλα θα ήταν μέλι - γάλα. Μοντέρνα γυναίκα!

Διαβάζετε ό,τι βλέπετε!

Κι εσείς εδώ; Τι σύμπτωση, φώναξε η πριμαδόνα κι εκείνος έμεινε κόντρηλο.

Δεμβρόλαβε καν-να μιλήσει. Ακούστηκε μόνο ο πνεφστός ήχος από την τούβα.

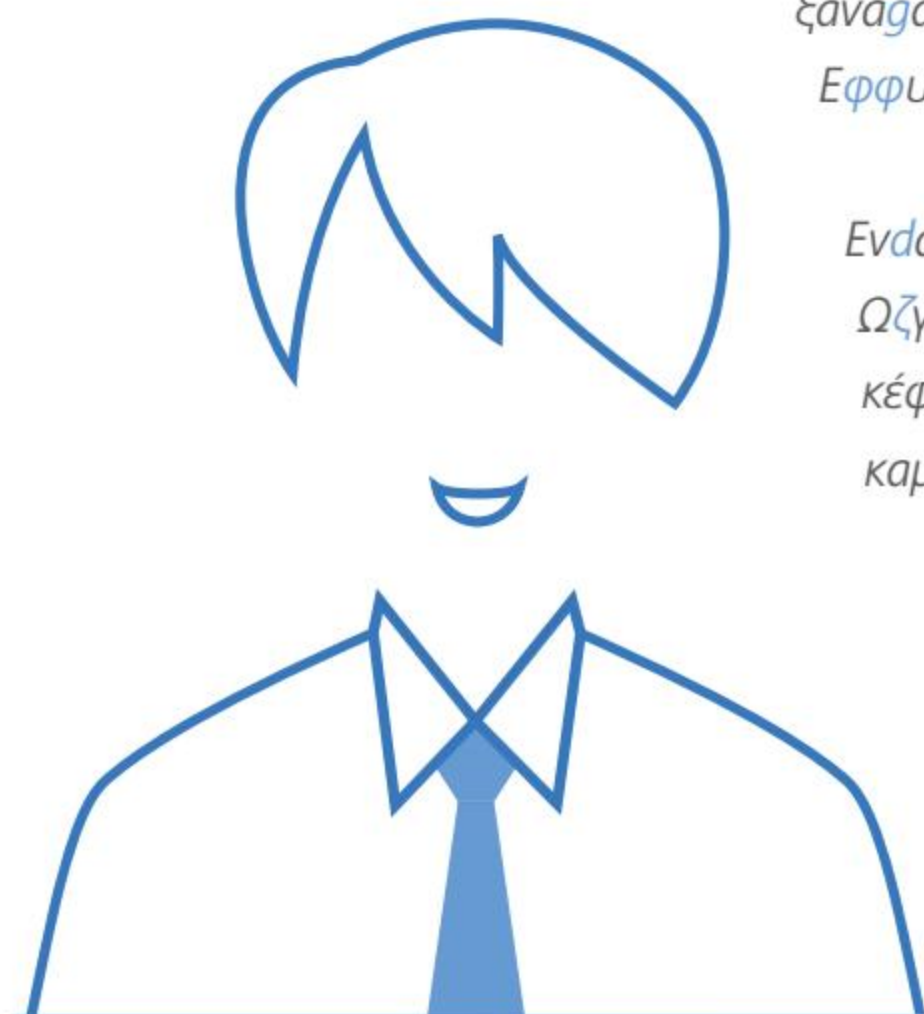
Εφχαριστώ για τα λουλούδια, συνέχισε αφτή απτότη. Μήπως να βρισκόμαστε πάλι την Πέμπτη στο συμβόσιο;

Είστε ένα βουβούκι, πέταξε το κομπλιμέν-το του, ο Βανγέλης από δίπλα.

Τον κοίταξε τσαδισμένος, καθώς η Ζμάρω σαν καλή βεδέτα ξαναβήκε στα παρασκήνια. Τι πλάζμα ήταν αυτό; Έχετε βγει ρανδεβού; Τα συvχαρητήριά μου, του ξαναγάρισε ο εκκεντρικός κουμβάρος του. Εφφυστάτος!

Ενδάξει ηβένδη μου, το εμβεδώσαμε! Ωζγνήσιος άνδρας, τηνγάνεις κι εσύ κέφι τηνδραγουδιάρα! Τράβα κάνε καμιά τούμπα!

Ποια ήταν αφτή, Κοζμά; Ήρθε από κοντά η συμβία του. Μάλλον η καλιτέχνης του καβαρέ, είπε αδιάφορα.

Αφτό του έλειπε τώρα, νανοίξει και βενδέτα.

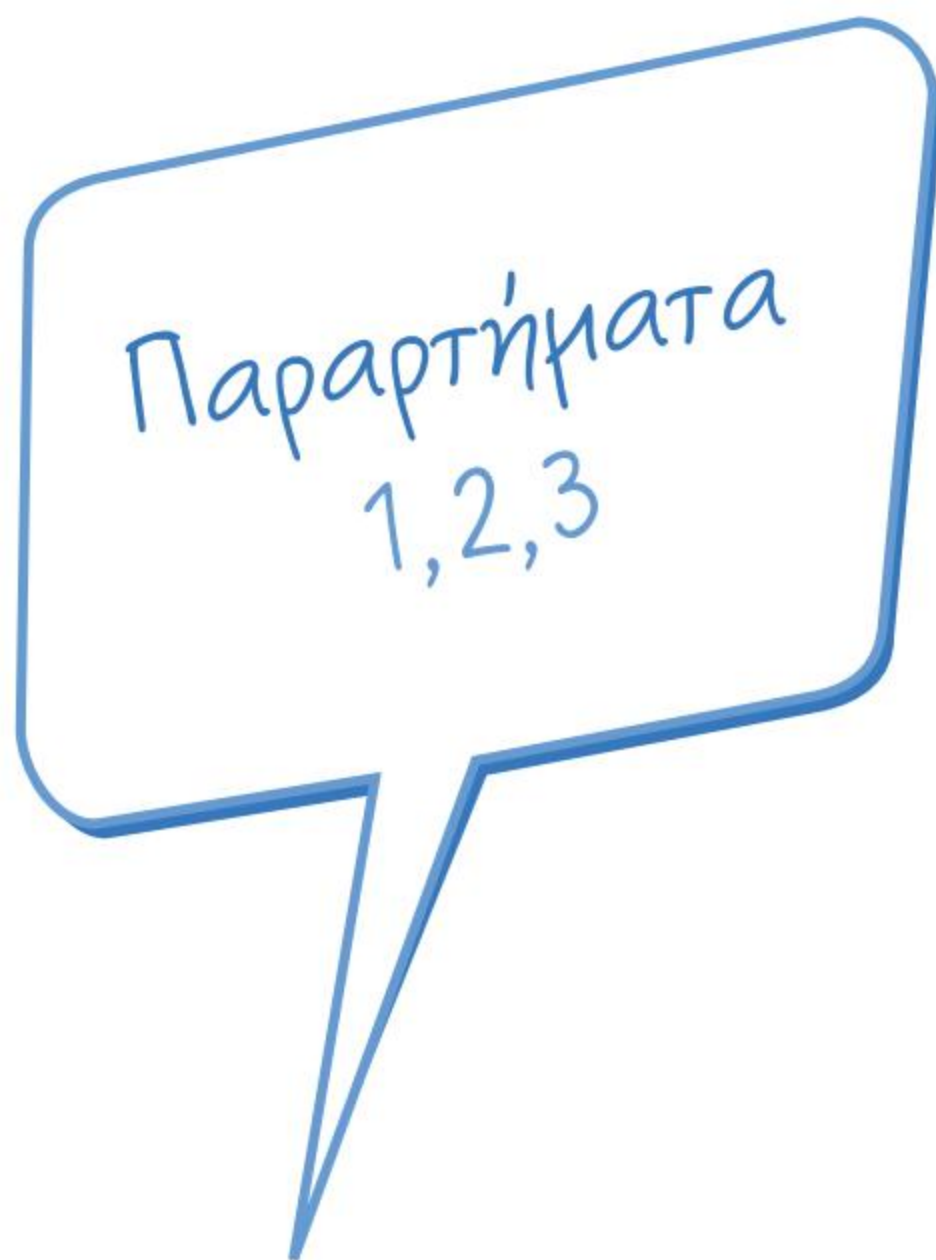
Σίγουρα; Ορκίζομαι στο εβανγέλιο και στιζβέρες μας, γέλασε εκείνος.

Τηbζηλομύτα τη Zμάρω την είχε γνωρίσει πριν δεκαπένδε ημέρες και πια ο γάμος του, του φαινόταν ανγαρεία. Αν όμως χώριζε την Ανδιγόνη θα έμενε στηbζάθα. Η Zμάρω όμως είχε μια ηάμ(η)ση, υπέροχες γάμβes, τριανδαφυλένια χείλη και μεγάλο ταλένδο... όταν ξεδυνόταν! Είχε έρθει να τον δει στο στούδιο που έκανε την εκπομπή του και της είχε υποσχεθεί συμμετοχή στιζ νέες του καμ-πάνιες. Τσίμβησε μια χαρά, αηλά τώρα εφχόταν να μηνdην ανδικρίσει ξαφνικά. Ήθελε να φύγει, αηλά η καλή του που τον είχε πάρει χαbάρι, τομβίεζε για ανγαηιές και βαρκάδα στο φενγάρι. Η θάηλασα του άρεσε, μόνο όμως για κοθύμβι και ψαροδούφεκο. Από την άηη, η γυναίκα του τού έλεγε να μηbζαρεύει γιατί ηυπόταν τα ψάργια. Βι-άζετε τη φύση, τούηλεγε με βγιάση.

Τομβηησίασε ο παηλιός του συνγάτοικος, βγιαστικός. Το ξέρεις το ανέκδοτο με τις ξανθχιές και τα κουνάβγια; Ο Ανδρέας μετά την ενχείρηση ήταν όλο καηαμβούργια. Συγνώμη όχι, του απάνdησε και πήγε να πιει άηο ένα ποτήρι σαμ-πάνια. Ήπιε τον άbακο.

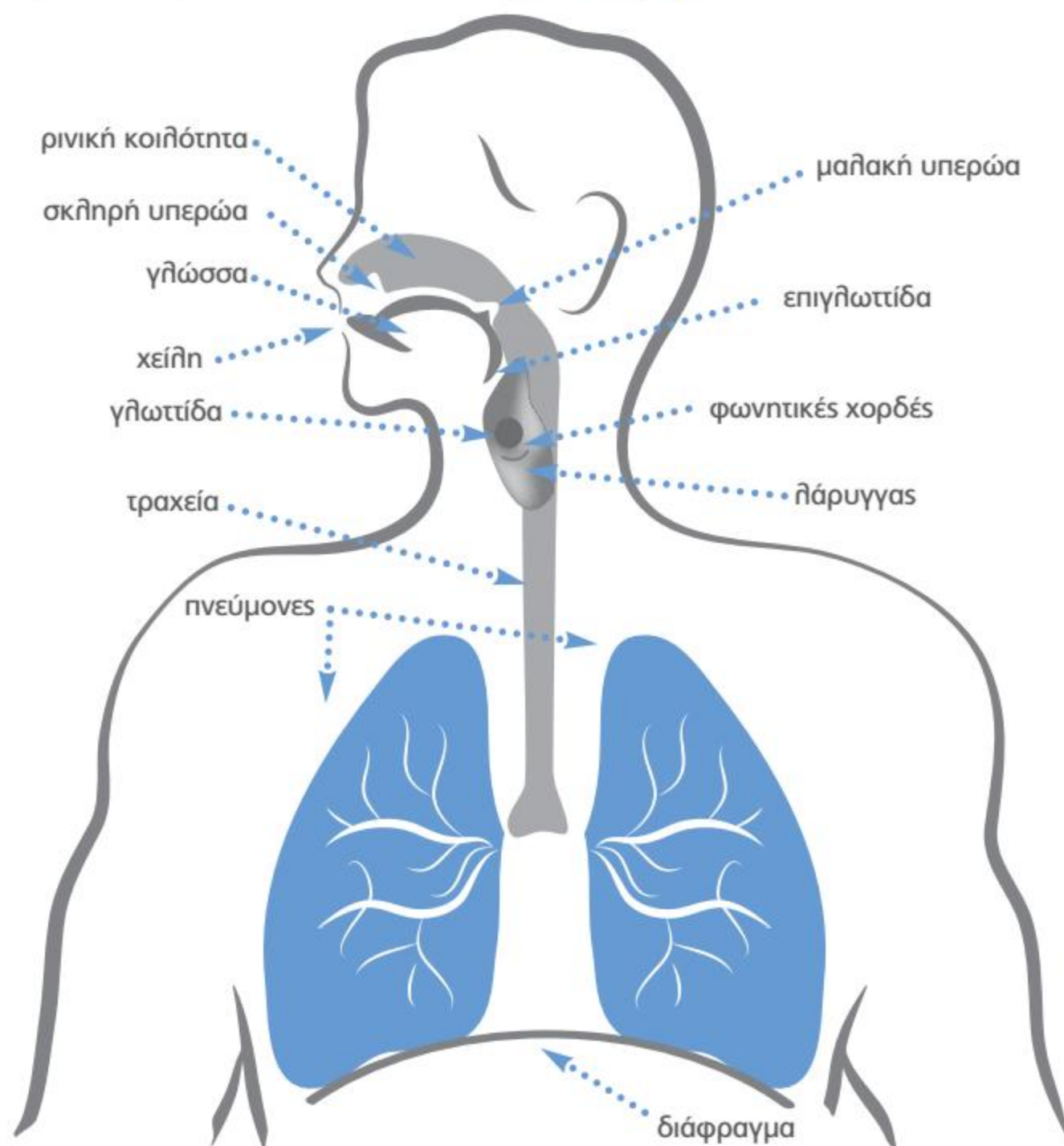
Γύριζε σα ζβούρα ανάμεσα στονgόζμο, περνούσε καλά, αηά έπρεπε να τηνgάνουν σιγά - σιγά, γιατί περίμενε και η dadά που κρατούσε τον bόβιρα.

Όταν έφτασαν σπίτι είχε χτυπήσει ήδη η κυριακάτικη καμβάνα. Ξάπηωσε δίπλα στην Ανδιγόνη και την κοίταξε αγόνγυστα. Μεγάλη εφφορία. Αν ήξερε τα τηζνέας σχέσης του, θα τούφερνε το αβαζούρ στο κεφάλι. Δεν είχε όμως άνχος. Δενgινδύνεβε να τον χωρίσει. Όπως κάθε φορά, θα της έπαιρνε ένα ηαμβερό κόζμημα και όλα θα ήταν μέηι - γάηα. Modέρνα γυναίκα!

... να έρθουν τα όργανα! (Παράρτημα 1)

Η ανθρώπινη φωνητική συσκευή είναι ένα από τα πλέον σύνθετα και αποτελεσματικά «όργανα» με μεγάλη έκταση στην παραγωγή ήχων¹! Ουσιαστικά, η ομιλία παράγεται από τη διαμόρφωση του αέρα της εκπνοής που έρχεται από τους πνεύμονες περνώντας από τα στοιχεία που συνθέτουν την ανθρώπινη φωνητική συσκευή (βλ. Σχήμα).

Η ανθρώπινη φωνητική συσκευή

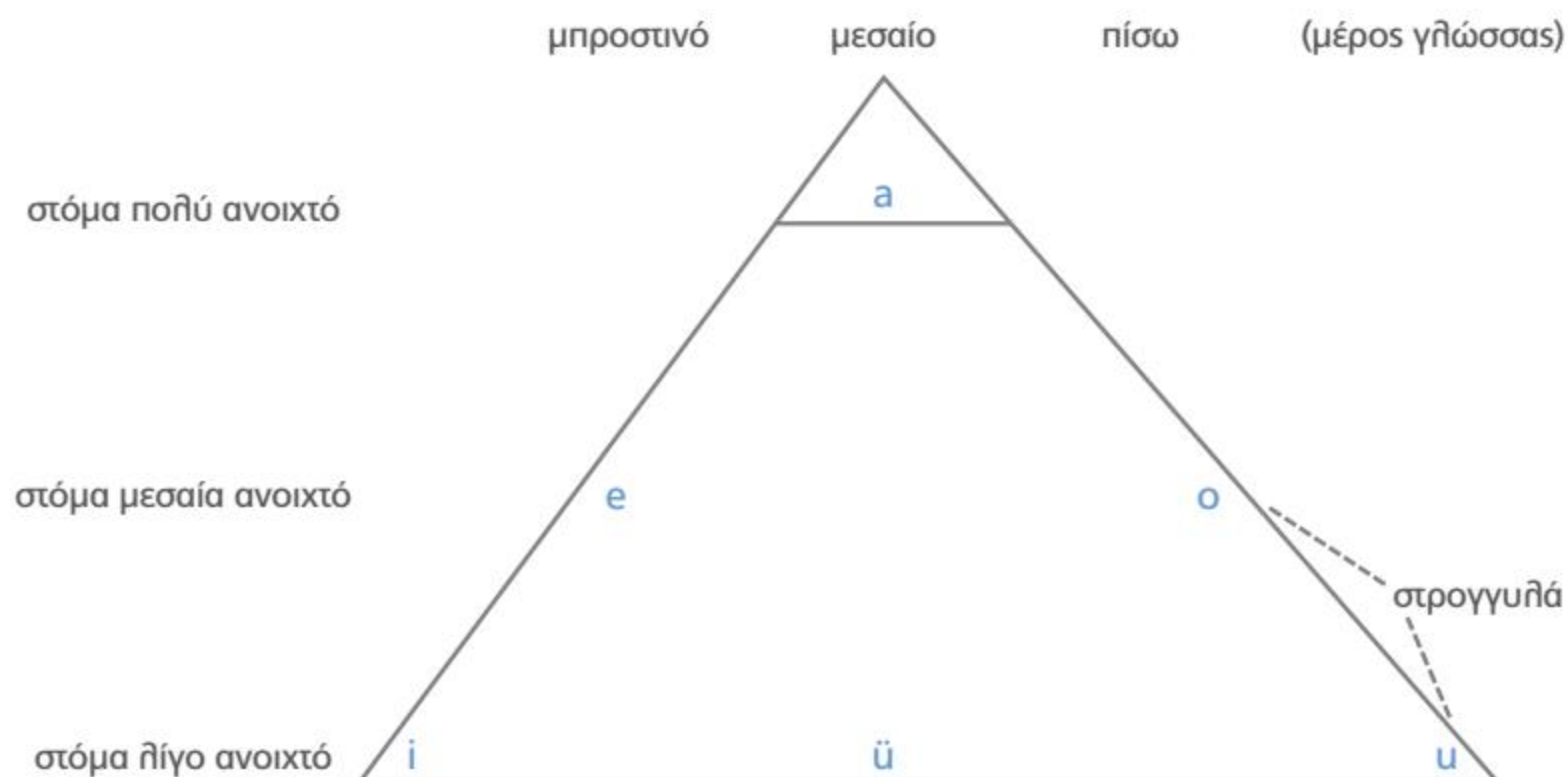
¹ Στην περίπτωση του τραγουδιού περιλαμβάνονται και τα παρα- ή υπερρινικά αντηχεία (μετωπικά / εγκεφαλικά) που αξιοποιούνται στους τραγουδιστές της όπερας, αλλά και τα φαρυγγικά αντηχεία.

Η εν λόγω συσκευή είναι βασικά ένας σωλήνας διαφορετικής διατομής στο μήκος του, που ξεκινά από τον λάρυγγα, όπου βρίσκονται οι δύο **φωνητικές χορδές**, περνά μέσα από τη **στοματική κοιλότητα**, επηρεάζεται από όλα τα στοιχεία (υπερώα, ουρανίσκος, δόντια, γλώσσα κλπ.), και φτάνει στα χείλια. Στο σύστημα ανήκουν και οι **πνεύμονες** και το **διάφραγμα** και η **ρινική κοιλότητα**. Οι φωνητικές χορδές είναι δύο πτυχές με μεταβαλλόμενο άνοιγμα μεταξύ τους (το οποίο ονομάζεται γλωττίδα), που λειτουργεί σαν δονητής που παράγει ήχο (λάρυγγικός τόνος) όταν περνάει ο αέρας της εκπνοής που ταλαντώνει τις χορδές. Η λάρυγγική, η στοματική και η ρινική κοιλότητα λειτουργούν σαν αντηχεία –όπως στο πνεύμο της κιθάρας (!)– και δίνουν όγκο στον λάρυγγικό τόνο.

Η παραγωγή φωνής με ταλάντωση των φωνητικών χορδών (αυξομείωση της γλωττίδας) λέγεται **φώνηση**, δηλαδή αφορά τα φωνήματα ή αλληλιώς τους ήχους ή τους φθόγγους, που είναι και οι ελάχιστες πνευματικές μονάδες σε μια γλώσσα.

Η σύνθετη διαδικασία με την οποία διαμορφώνεται όλη η φωνητική οδός από τον λάρυγγα ως τις άκρες του στόματος και της μύτης για να παραχθούν οι φθόγγοι, λέγεται **άρθρωση**. Η άρθρωση συντελείται χάρη στην κίνηση των διαφορετικών στοιχείων της φωνητικής συσκευής. Αυτά είναι κινητά (κινητοί αρθρωτήρες) όπως το κάτω χείλος, η άκρη, το μπροστινό και το πίσω μέρος της γλώσσας, καθώς και οι φωνητικές χορδές, ή σταθερά (ακίνητοι αρθρωτήρες) όπως το πάνω χείλος, τα πάνω δόντια, η στεφάνη των πάνω ούλων, η σκληρή και η μαλακή υπερώα και η γλωττίδα. Ο συνδυασμός κινητών και ακίνητων αρθρωτήρων προσφέρει διαφορετικές δυνατότητες (θέσεις άρθρωσης) για την εκφορά των φωνημάτων.

Γλωσσοξεμπερδευτικά! (Παράρτημα 2)

Πίνακας (τριγωνοτραπέζιο) των φωνηέντων

Η σχέση των φωνηέντων μεταξύ τους, συνήθως παριστάνεται με ένα τρίγωνο ή ένα τραπέζιο. Στην πάνω κορυφή βρίσκεται το **a**, για την εκφορά του οποίου το στόμα ανοίγει περισσότερο. Στις δύο άλλες κορυφές έχουμε το **i** και το **u** (**ου**), που το στόμα είναι λίγο ανοιχτό. Ενδιάμεσα έχουμε το **e** και το **o**. Στις «διαδρομές» από το **a** προς το **i** ή το **u**, το στόμα κλείνει με διαφορετικό τρόπο. Προς το **i** το στόμα κλείνει μένοντας ανοιχτό στο πλάτος, ενώ προς το **u**, κλείνει στρογγυλεμένα. Γι' αυτό το **o** και το **u** λέγονται και στρογγυλά φωνήεντα.

Σημειώνεται ότι ανάμεσα στους ξεκάθαρους τρόπους εκφοράς των φωνηέντων συναντάμε μικτούς τρόπους εκφοράς που χαρακτηρίζουν ιδιώματα από διαφορετικές ντοπιολαλιές. Δηλ. κάτι ανάμεσα σε **a** και **e**, σε **e** και **i**, σε **a** και **o**, σε **o** και **u**, σε **i** και **u**. Δοκιμάστε τα! Το τελευταίο αναπαριστάται με **ü** και είναι χαρακτηριστικό σε κάποια μέρη της Ελλάδας. Στις ίδιες «διαδρομές»... έτρεχαν και οι πάλαι ποτέ δίφθογγοι (**αι, ει, οι, υι, ου** – διγράμματα πια), τα **η, υ**

και ω στα Αρχαία Ελληνικά, όπου είχαμε και διαφορετικούς τονισμούς και διάρκειες στην εκφορά τους (βλ. Παράρτημα 3).

Να πούμε ότι τα φωνήεντα παράγονται κανονικά με τη διέγερση του ηχείου του στόματος (κύριο φωνητικό στοιχείο) από τις φωνητικές χορδές. Το πέρασμα από τον λάρυγγα ως το στόμα είναι κατά κανόνα χωρίς εμπόδια και το στόμα διατηρεί σχετικά σταθερό σχήμα κατά τη διάρκεια της εκφοράς καθενός από αυτά.

Όπως έχει καταμετρηθεί, ανάλογα με το μέρος της γλώσσας (μπροστινό, μεσαίο, πίσω – τρία δηλαδή) που χρησιμοποιείται, με το ύψος στο οποίο ανεβαίνει το μέρος αυτό της γλώσσας (υπάρχουν επτά διακριτά ύψη) και με το σχήμα των χειλιών (στρογγυλεμένα ή πεπλατυσμένα), τα (στοματικά) φωνήεντα φθάνουν τα 42!!! (3x7x2). Υπάρχουν και άλλα 42!!! ρινικά φωνήεντα αν κατά την εκφορά τους υπάρχει «ρινική σύζευξη», όπως λέγεται, διεγείρεται δηλαδή και η ρινική κοιλότητα (άλλα τότε είναι χαμηλωμένη η μαλακή υπερώα). Τα βασικά ξεκάθαρα φωνήεντα της Κοινής Νεοελληνικής, παραμένουν πάντως πέντε!

Ενώ όλα τα φωνήεντα είναι ηχηρά, δηλαδή κατά την παραγωγή τους δονούνται οι φωνητικές χορδές, από τα σύμφωνα, όπως θα δούμε παρακάτω, άλλα είναι **ηχηρά** και άλλα **άηχα**. Ας δούμε στον πίνακα της απέναντι σελίδας πώς κατατάσσονται τα σύμφωνα από πλευράς «ηχηρότητας», τόπου και τρόπου άρθρωσης. Ο πίνακας είναι σχεδιασμένος ως προς το κάθε σύμφωνο και όχι ως προς τις κατηγορίες.

Πρέπει επιπλέον να σημειωθεί ότι ο πίνακας μπορεί να φανεί μη επιστημονικός στα μάτια των έμπειρων γλωσσολόγων γιατί όταν μιλάμε για φώνηση έχουμε σύμβολα –που είναι δεκάδες– και όχι γράμματα. Παρατίθεται απλώς για να προσεγγίσουν πιο εύκολα οι μη ειδικοί τις συμβάσεις της προφορικής μας γλώσσας και επιχειρεί μια σύνθεση μεταξύ διαφόρων προσεγγίσεων που προτείνουν για την κατάταξη των συμφώνων, πολλοί επαίοντες.

	Δόνηση ή μη, φων. χορδών		Θέση άρθρωσης (μέρος όπου σχηματίζονται)						Τρόπος άρθρωσης				
			Χειρικά		Ακρογλωσσικά		Ραχιαία		Ανακοπικά (Κλειστά)	Ρινικά	Τριβικά	Παλλόμενα	Πλευρικά
	Ηχηρά	Άηχα	Δι(πλο)χειρικά	Χειλοδοντικά	Οδοντικά	Φατνιακά	Ουρανικά ¹	Υπερωικά ¹ (Λαρυγγικά)					
β	•			•							•		
γ	•							•	•		•		
δ ²	•				•						•		
ζ ³	•						•				•		
θ ²		•			•						•		
κ		•						•	•	•			
η ^{4,5}	•						•	•					•
μ	•		•							•			
ν ^{4,5}	•						•	•		•			
π		•	•						•				
ρ ⁴	•											•	
σ ³		•									•		
τ		•			•				•				
φ		•		•							•		
χ		•						•	•		•		
γκ (γγ)	•							•	•	•			
μπ	•		•						•				
ντ	•				•				•				
τζ ³	•								•				
τσ ³		•							•				
									Στιγμασία	Εξακολουθητικά			
									Διάρκεια				

¹ Στα κ, γ, χ, γκ μπορεί να υπάρχει είτε ουρανική είτε υπερωική εκφορά, ανάλογα και με τη λέξη. Π.χ. στη λέξη *γυάλα* το γ είναι ουρανικό, ενώ στη λέξη *γάλα* είναι υπερωικό.

² Λέγονται και Μεσοδοντικά ή Γλωσσοδοντικά. ³ Λέγονται και Διπλοδοντικά ή Συριστικά.

⁴ Λέγονται και Γλωσσικά ή Υγρά. ⁵ Το ν, εκτός από φατνιακό (π.χ. *νότα*), μπορεί να είναι και ουρανικό (π.χ. *νιότη*) και υπερωικό (π.χ. *άγχος* – βλ. Σελ. 59). Αντίστοιχα και το η, εκτός από φατνιακή (π.χ. *ηλαχείο*), μπορεί να έχει και ουρανική εκφορά (π.χ. *ηιαστό*).

Αν θέλετε να βρείτε με εμπειρικό τρόπο ποια είναι τα ηχηρά σύμφωνα, αρκεί να κλείσετε τα αυτιά σας και να προφέρετε παρατεταμένα τους φθόγγους. Στην περίπτωση των ηχηρών, αρχίζει και δονείται το κρανίο σας! Ένας άλλος τρόπος είναι καθώς τα εκφέρετε, να ακουμπήσετε το μήλο του Αδάμ (το καρύδι σας!) και να αισθανθείτε το τρέμουλο. Ειδικά, τα ηχηρά εξακολληθητικά (β, γ, δ, ζ, η, μ, ν, ρ) είναι αυτά που μπορούμε να τραγουδήσουμε! Δοκιμάστε ακόμα και με το γ!

Από την άλλη πλευρά, μιλώντας για τα άηχα σύμφωνα κ, π, τ, όπως και για τα διπλά σύμφωνα, φαίνεται ότι αποτελούν το... μεγάλο βάσανο για τους «απογόνους» του Δημοσθένη, καθόσον είναι αδύνατο να τα παρατείνει κανείς στο στόμα του ώστε να μπορέσει να τα εκφέρει εύκολα (βέβαια, τα άλλα σύμφωνα παλεύονται).

Για όσους θέλουν να εντρυφήσουν ακόμα περισσότερο, υπάρχει και το **Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο (International Phonetic Alphabet - IPA)**. Είναι ένα πρότυπο καταγραφής όλων των φθόγγων που χρησιμοποιούνται από τις ανθρώπινες γλώσσες με κοινό τρόπο, και στόχο τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια και λεπτομέρεια, ώστε να είναι εύκολη η μελέτη τους από τους γλωσσολόγους. Χρησιμοποιεί κυρίως σημεία του λατινικού αλφαβήτου, μερικά του ελληνικού αλφαβήτου, αλλά και ειδικά σύμβολα. Δημιουργήθηκε και υποστηρίζεται από τη Διεθνή Φωνητική Ένωση - ΔΦΕ (International Phonetic Association), και σύμφωνα με την τελευταία τροποποίηση που έγινε το 2005, περιλαμβάνει 107 σύμβολα που αναπαριστούν φωνήεντα και σύμφωνα. Υπάρχουν επίσης και άλλα σημεία που βοηθούν στον ακριβέστερο χαρακτηρισμό των φθόγγων, κάποια που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση της μακρότητας / βραχύτητας, του τονισμού και άλλα.

ΜΠΕΕ–ΜΠΕΕ ή ΒΗ–ΒΗ; (Παράρτημα 3)

Η συνέχεια της ελληνικής γλώσσας είναι βέβαιη! Η αφετηρία της όμως –τα Αρχαία Ελληνικά δηλαδή– όσον αφορά τη γραφή και κυρίως την προφορά της, εκπλήσσει πολλούς.

Οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποίησαν σύμβολα γραφής από το φοινικικό αλφάβητο, αλλά αντιστοίχισαν κάθε γράμμα με έναν φθόγγο (ήχο). Δημιούργησαν δηλαδή τη «φωνημική» γραφή. Έτσι, κάθε φωνήεν αντιστοιχούσε σε άλλο ήχο¹, εξηγώντας έτσι τα πολλὰ *ι*, τα *ο*, τις διφθόγγους κλπ.

Πάμε παρακάτω και δεν κάνω... πνεύμα! Ως γνωστόν ο γραπτός λόγος στα Αρχαία Ελληνικά ήταν μόνο με κεφαλαία γράμματα, χωρίς τόνους, πνεύματα και χωρίς καν κενά ανάμεσα στις λέξεις, όπως έχουμε όλοι μας δει στις αρχαίες επιγραφές.

Στην κωμωδία *Διονυσιαλέξανδρος* του Κρατίνου (5^{ος} αι. π.Χ.), υπάρχει το παρακάτω απόσπασμα:

«ο δ' ηλίθιος ώσπερ πρόβατον
βη βη ηέγων βαδίζει».

Είναι δύσκολο να πιστέψουμε ότι τα πρόβατα στην αρχαιότητα έκαναν «βη-βη»! Άρα, προφανώς το βήτα προφερόταν σαν *b* και το ήτα σαν μακρό *ε*, για να έχουμε τον ήχο «μπεε-μπεε» που αποδίδουμε στο πρόβατο και στη σημερινή εποχή! Αυτό το παρατήρησε πρώτος ο Έρασμος τον 16^ο αιώνα και κληροδότησε τη γνωστή ερασμική προφορά στη διδασκαλία της αρχαιοελληνικής γλώσσας στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

¹ Υπάρχουν αρκετοί γλωσσολόγοι που διαφωνούν σε κάποια στοιχεία αυτής της θεώρησης.

Φυσικά η προφορά άλλαζε με την πάροδο του χρόνου και κάποια στιγμή οι Αλεξανδρινοί, προσπαθώντας να αποδώσουν την προφορά της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, που είχε αρχίσει να χάνεται, εισήγαγαν τα μικρά γράμματα (πεζά), τα κενά, τα πνεύματα και τα σημεία στίξης.

Έτσι, πάνω σε κάθε λέξη που ξεκινούσε από **φωνήεν**, **δίφθογγο** ή **ρ**, σημείωναν το πνεύμα (δασεία ή ψιλή). Η δασεία σήμαινε ότι πριν από το φωνήεν ή τη δίφθογγο ακουγόταν ένα απαλό **χ**, ή καλύτερα **h**. Η ψιλή σήμαινε ότι δεν ακουγόταν κανένας άηλος ήχος. Π.χ. το **ὄρος** (βουνό) προφερόταν «όρος», ενώ το **ὄρος** (όριο) ακουγόταν «hόρος».

Επίσης με τα τρία σημάδια τονισμού αποκάλυπταν τα εξής: Με την **οξεία** (´) έδειχναν ότι η συλλαβή τονιζόταν σε υψηλότερο μουσικά τόνο (όχι δυναμικά, με μεγαλύτερη δηλαδή ένταση, όπως στα νέα Ελληνικά). Με τη **βαρεία** (˘) έδειχναν την απουσία αυτού του υψηλού τόνου και με την **περισπωμένη** (˜) έδειχναν τον συνδυασμό οξείας και βαρείας (δηλ. ανεβοκατέβασμα της φωνής!)

Πώς όμως πρόφεραν τα γράμματα οι πρόγονοί μας;

Οι αρχαίοι Έλληνες γραμματιστές (όπως ο Διονύσιος ο Θραξ, τον οποίο αναφέρουν όλα τα γλωσσολογικά κιτάπια) χώριζαν τα σύμφωνα σε δύο κύριες κατηγορίες:

- στα άφωνα (**β, γ, δ, κ, π, τ, θ, φ, χ**) και
- στα ημίφωνα (**ζ, ξ, ψ, η, μ, ν, ρ, σ**).

Ο Αριστοτέλης περιγράφει τα άφωνα (στα οποία συμπεριελάμβανε και αυτός το **θήτα**) σαν ήχο που «έχει επαφή», αλλά δεν μπορεί να προφερθεί χωρίς να ακολουθείται από φωνήεν. Περιέγραφε δηλαδή αυτά που λέμε σήμερα στιγμιαία σύμφωνα. Αντίθετα στα ημίφωνα συμπεριελάμβανε εκείνα που

μπορούμε να τα προφέρουμε συνεχώς, χωρίς να χρειάζεται η προσθήκη φωνήεντος. Αυτά δηλαδή που λέμε σήμερα συνεχή ή εξακολουθητικά σύμφωνα.

Το **θήτα** λοιπόν δεν ήταν συνεχές, όπως είναι σήμερα, γιατί αλλιώς θα είχε κατηγοριοποιηθεί σαν ένα από τα ημίφωνα, και φαίνεται ότι προφερόταν στιγμιαία, με την άκρη της γλώσσας. Ένας συνδυασμός **t** και **h**.

Το αρχαίο ελληνικό γράμμα **βήτα** προφερόταν σαν **b** (όπως λέμε σήμερα εμείς: **μπαίνω**) πιθανώς μέχρι τον 2^ο αι. μ.Χ. Η προφορά του **μπ** άρχισε να μοιάζει με το σημερινό **β** σε διαφορετικά μέρη της αρχαίας Ελλάδας σε διαφορετικές εποχές. Μια χαριτωμένη και πειστική ένδειξη είναι αυτή που αναφέρθηκε με τον ήχο του προβάτου, αλλιώς υπάρχουν και άλλες.

Έτσι, τα γράμματα **πι**, **βήτα** και **φι**, στην αρχαιότητα ονομάζονταν χειλικά (και έτσι ακόμη διδάσκονται στο Δημοτικό Σχολείο). Η αλήθεια όμως είναι ότι από τα τρία αυτά γράμματα, μόνο το **πι** αντιστοιχεί σε ξεκάθαρο χειλικό ήχο στη νεοελληνική γλώσσα. Τα **βήτα** και **φι** είναι στην πραγματικότητα χειλοδοντικά. Ο όρος χειλικά ήταν πιθανόν ακριβής αν το **βήτα** προφερόταν σαν **b**, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, και το **φι** σαν **ph** (δηλ. **p** ακολουθούμενο από δασεία όπως σημειώθηκε παραπάνω).

Άλλες ισχυρές ενδείξεις για την προφορά του **θήτα**, του **βήτα**, του **ήτα**, αλλιώς και της δασείας και των διφθόγγων, έχουμε από τη μεταφορά ελληνικών λέξεων στα Λατινικά, π.χ. **Athena**, **Boeotia**, **Euboea**, **basis**, **Creta**, **historia**, **helix**, **Hermes**, κλπ.

Παρόλο δηλ. που ο ήχος **β** υπήρχε στα Λατινικά (σαν συμφωνικό **u**, που μετέπειτα έγινε **v**), και θα έπρεπε να προτιμηθεί αν το **βήτα** προφερόταν όπως στα νέα Ελληνικά, προτιμήθηκε (φυσιολογικά) το **b**. Επίσης, όλες οι

δασυνόμενες λέξεις, στα Λατινικά ξεκινούν με *h*. Το *ήτα*, ως μακρό *ε*, αποδόθηκε με *e*, κλπ.

Όποιος θέλει να ακούσει πώς πιθανόν ακούγονταν τα αρχαία Ελληνικά, μπορεί να αντιγράψει στο browser και να κάνει κλικ στο κατωτέρω link, αφού προετοιμαστεί... ψυχολογικά!

<http://www.rhapsodes.fll.vt.edu/Demosthenes/demosthenes.htm>

Επίσης μια καλή πηγή με εξηγήσεις σε μεγαλύτερο βάθος είναι η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, και ιδιαίτερα το κεφάλαιο «Η προφορά της αρχαίας Ελληνικής» της Ελένης Αντωνοπούλου, στο παρακάτω link:

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_08/index.html

Επίμετρο

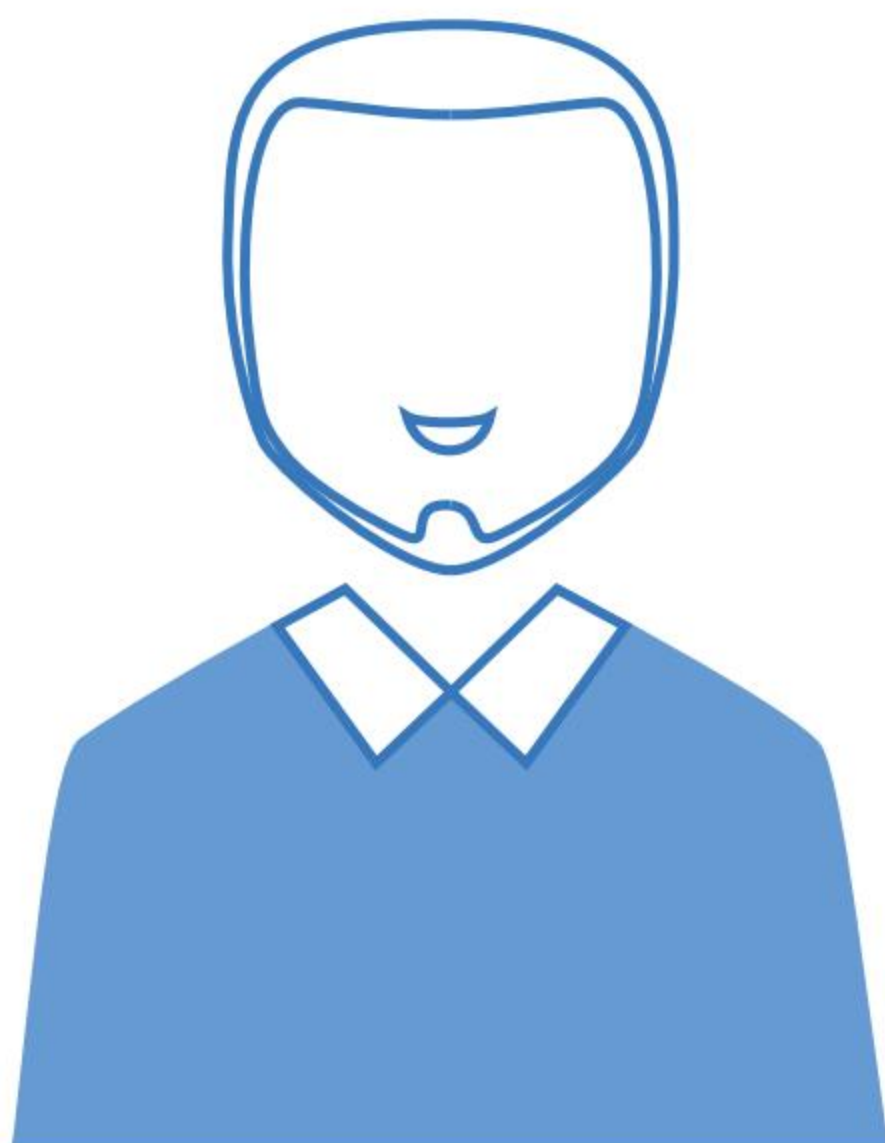
Μικρή έμαθα τι σήμαινε εκφορά της γλώσσας, τότε που γελοούσαν στην Αθήνα οι συμμαθητές για το υγρό της ζακυνθινής καταγωγής μου ήλι, το νι που χωρίς να ξέρω ουρανικοποιούσα. Ακόμα και σήμερα τα διακρίνουν οι Ισπανοί μου μαθητές και απορούν. Αυτοί, που έχουν χάσει πια στα ισπανικά το βελούδινο χειλοδοντικό β, αυτοί με τα παλλόμενα rr που σχεδόν τρίζουν εκφερόμενα. Αυτοί κι οι απανταχού μαθητές της νέας Ελληνικής ως ξένης που, όπως κάθε φυσικός ομιλητής, δεν αντιλαμβάνονται τα αλλόφωνα στη δική τους γλώσσα αλλιά εντοπίζουν τις αντιφάσεις των δασκάλων τους, τη μπόρτα, την απόσταση ανάμεσα σε γράμματα και φθόγγους.

Κι ενώ μέσα στην τάξη αυτοσχεδιάζαμε: -Ελάτε, παιδιά, χαμογελάμε όλοι πλατιά, γελάμε ακόμα και χαιρέκακα, να το τραβήξουμε αυτό το υπερωικό x να γίνει ουρανικό: *όχι, δεν βρέχει* και πασχίζαμε με θέατρο και τραγούδια –εκεί, δηλαδή, όπου πιο αβίαστα πετούν τα λόγια– να διαγνώσουμε πάθη συμφώνων, να θεραπεύσουμε των μαθητών τα πάθη, ήρθε ο παλιός μου φίλος Μάνος Σιφονιός να μας συντρέξει με το βιβλίο του αυτό. Βιβλίο εύχρηστο, χαριτωμένο, εμπειριστατωμένο. Γραμμένο με έγνοια, χέρι ανάλαφρο και αυτί ευήκοο από κάποιον που έμαθε να γράφει δημόσια μα και να πλέκει λέξεις σε ποιήματα ενδοστρεφή. Χαρισμένο σε όσους δημόσια μιλούν αλλιά και όσους μοναχικά και όχι μόνο, ανασκαλεύουν τη γλώσσα μας. Πολύτιμο για όλους εμάς που σε κάθε γωνιά του κόσμου διδάσκουμε τα Ελληνικά με τη συναίσθηση ότι μεταγγίζουμε σε ξένο νου και ξένα χείλη θησαυρό χιλιόχρονο.

Κηλαίρη-Φωτεινή Σκανδάμη

Καθηγήτρια Νέων Ελληνικών,

στην Κρατική Σχολή Ξένων Γλωσσών της Βαρκελώνης

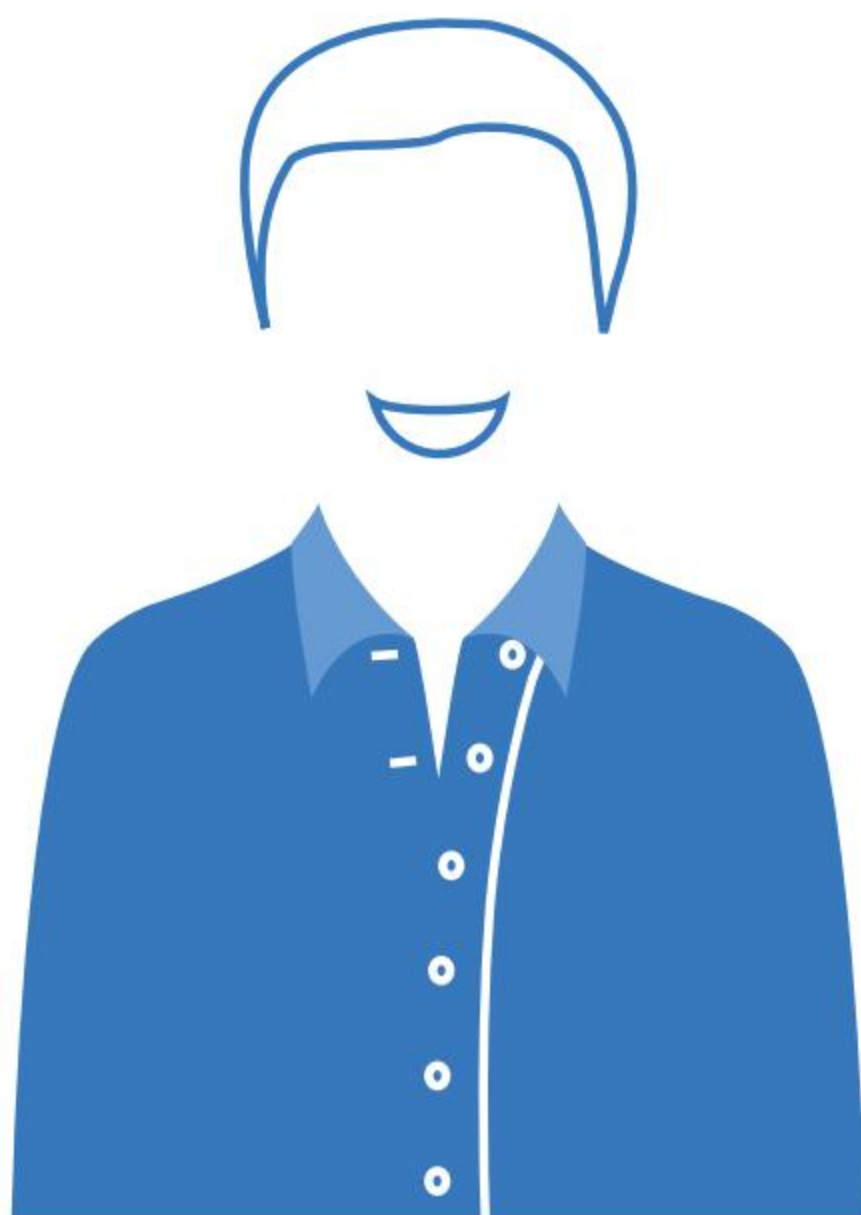

Βιβλιογραφία

Η αξεπέραστη *Νεοελληνική Γραμματική* του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (έκδοση 1941!), η *Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας* του Νικόλαου Ανδριώτη, η *Διδασκαλία Νεοελληνικής Γλώσσας* του Δημήτρη Τομπαΐδη, το *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του Γιώργου Μπαμπινιώτη, η *Αγωγή του Λόγου* του Δημήτρη Μυράτ, το πληρέστατο *Αγωγή του λόγου, Ορθοφωνία* του Νίκου Παπακωνσταντίνου, το *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής* του Γ. Ι. Κουρμούλη, η *Μέθοδος Ορθοφωνίας* της Νάγιας Γεωργίου, η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (www.greek-language.gr) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, το neurolinguo.gr που πρόσφατα ανακάλυψα και συστήνω, και πολλά αποκόμματα από κατά καιρούς δημοσιεύσεις, καθώς και αναφορές στο διαδίκτυο που προσπάθησα να διασταυρώσω, ήταν οι πηγές μου για να οργανώσω την ύλη, φροντίζοντας περισσότερο την αφαίρεση από ό,τι τον εμπλουτισμό, και διατηρώντας και μια προσωπική «ματιά», απότοκο της εμπειρίας.

Για όσους θέλουν κάτι περισσότερο, η ανωτέρω βιβλιογραφία είναι πολλαπλώς χρήσιμη, όπως επίσης και η βιβλιογραφία που αναφέρει ο κ. Καζάζης στο Προλογικό Σημείωμα, ενώ για τις ξένες λέξεις στην ελληνική γλώσσα συστήνω την «handmade» έκδοση του Γιώργου Γεωγηρή, την οποία ανανεώνει συνεχώς με μεράκι.

Βιογραφικό Σημείωμα

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο Μάνος Σιφονιάς είναι Επικοινωνιολόγος και Συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, με καταγωγή από τη Σύμη. Σπούδασε Βιολογία, Ηλεκτρονική Δημοσιογραφία και Σκηνοθεσία. Εργάστηκε ως δημοσιογράφος ή Διευθυντής Παραγωγής στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο, καθώς και σε περιοδικές εκδόσεις. Από το **1995** εργάζεται στο χώρο της Επικοινωνίας και σήμερα είναι Διευθυντής στην εταιρία **Reputation Unique**, ενώ παράλληλα αρθρογραφεί για θέματα Επικοινωνίας κ.ά.

Έργα:

«Τι σημαίνει ΜΜΕ; Μη Μιλάς Εσύ, μιλάω μόνο εγώ». *Οργανωμένη συλλογή με περισσότερα από 1.000 αποφθέγματα για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης* – **2000**.

«Cut». *Μυθιστόρημα* – **2006**.

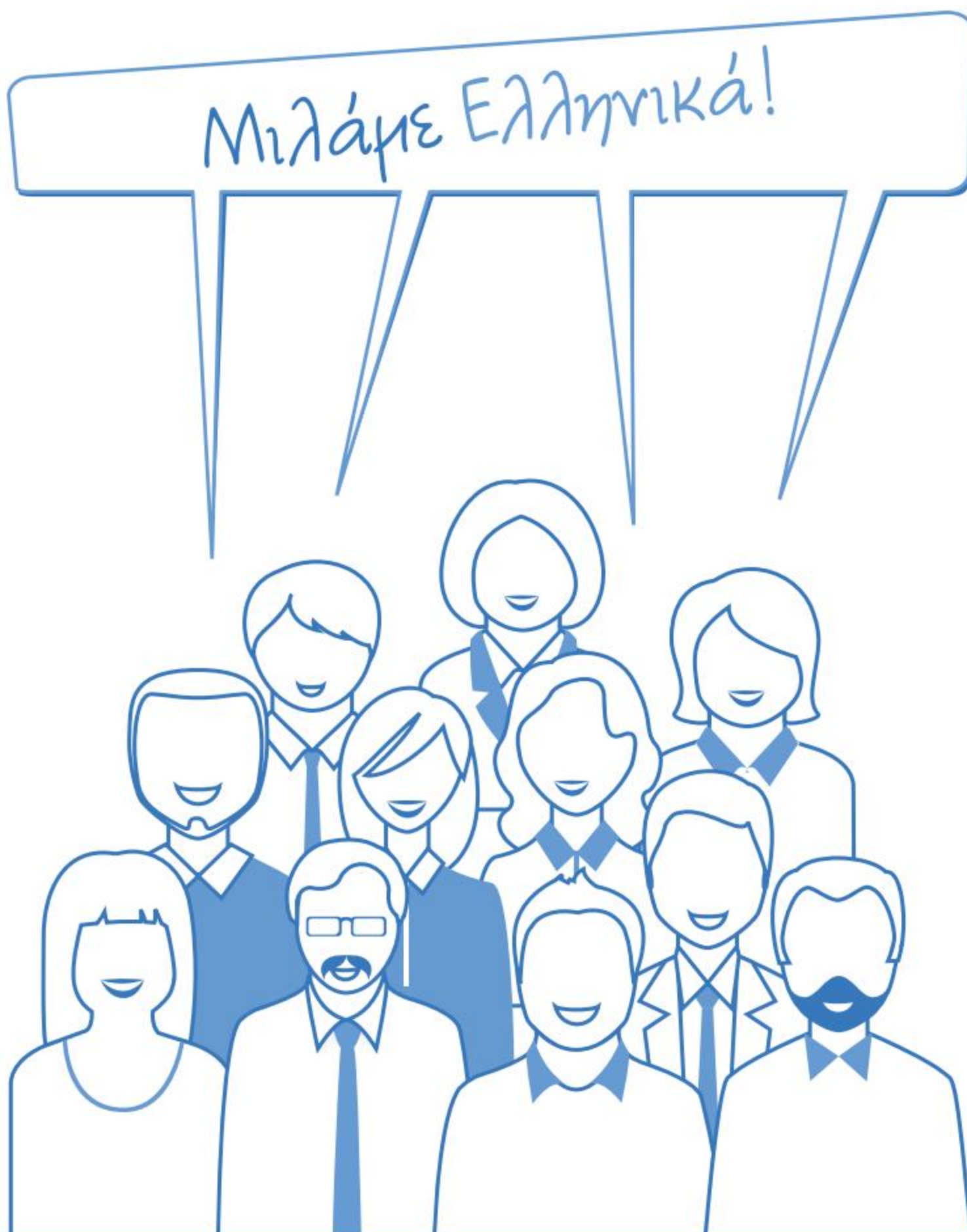
«Στην Πάτρα. Flashback». *Μυθιστόρημα* – **2008**.

«Πλήξεις». *Ποιητική συλλογή* – **2012**.

Συμμετοχές:

«Μαστριγάργαρος». *Παιδικό μυθιστόρημα / επιμέλεια* – **2005**.

«Ιστορίες καπνού». *Συλλογικό έργο, συμμετοχή με ένα διήγημα* – **2008**.

ISBN 978-960-93-3782-3